

FORSVARET
Forsvarets høgskole

Veteran som identitet

Hvordan tas veteranbetegnelsen imot av soldatene?

Monica Merethe Ramsrud

Masteroppgave
Forsvarets høgskole
Høst 2017

Forord

Innlevering av denne masteroppgaven setter et endelig punktum for studiet ved Forsvarets høgskole, og en master som tok en del lenger tid enn planlagt. Det er med stor takknemlighet jeg ser tilbake på de siste årene som student som har gitt meg mye ny kunnskap, men også nye bekjentskap med mange flotte folk.

Jeg vil først og fremst rette en takk til min veileder Hanne Eggen Røislien, som ved siden av å gi meg konstruktive tilbakemeldinger og tips underveis, har holdt roen og gitt meg troen på at dette kunne gå rette veien.

En stor takk til Telemark bataljon som med stor imøtekommenhet og vilje i en alltid hektisk jobbhverdag, stilte med både intervjukandidater og lokaliteter.

Takk også til Einar og Nina ved biblioteket på Forsvarets høgskole for imøtekommenhet, fantastisk hjelpsomhet og alltid godt humør!

Takk til Forsvarets veteranjeneste som har gitt meg stor frihet til å studere og skrive når det passet meg, nå skal jeg å være til stede på jobb en stund fremover.

Til slutt en god takk til alle dere hjemme som forståelsesfullt og tålmodig har ventet på at unntakstilstanden skulle ta slutt. Nå er den slutt!

Spydeberg, november 2017

Monica Merethe Ramsrud

Sammendrag

De norske myndighetene startet for ti år siden en større satsning på veteranivaretagelse på bakgrunn av et behov veteraner fra tidligere internasjonale operasjoner som ikke opplevde å bli ivaretatt og anerkjent for sin innsats. Gjennom ulike styringsdokumenter og handlingsplaner siden 2008, har veteranbegrepet utviklet seg til å inkludere alt personell som har deltatt i internasjonale operasjoner.

Dette er en kvalitativ studie om hvordan veteranbegrepet tas imot av veteraner i Forsvaret, og besvarer følgende problemstilling: *Hvordan tar soldatene imot veteranbetegnelsen som myndighetene har gitt dem?* Problemstillingen ses i sammenheng med relevant teori og ulike styringsdokumenter. Utvalget består av stadig tjenestegjørende soldater med bakgrunn fra internasjonale operasjoner.

Hovedfunn er at veteranbetegnelsen ikke er en naturlig del av soldatens identitet, og de har ikke et behov for et praksisfellesskap utover det de har internt ved avdelingen. Respondentene ser på seg selv som soldater, krigere eller offiserer, og begrunner dette med at deltakelse i internasjonale operasjoner er en naturlig del av den daglige tjenesten ved avdelingen.

Soldatene i studien identifiserer seg ikke med et bilde av veteranen som syk, og som de mener er det inntrykket sivilsamfunnet sitter med. For soldatene i denne undersøkelsen er det den interne anerkjennelsen og fellesskapet i avdelingen som har størst betydning.

Summary

The Norwegian authorities started ten years ago a major effort into taking better care of the military veterans. This contribution was based on the needs claimed by veterans having served in previous international operations who didn't feel sufficiently taken care of and acknowledged for their effort. Through diverse terms of reference and plans of action the term veteran has developed since 2008 to include all personnel that have participated in international operations.

This is a qualitative study on how the term veteran have been received by the veterans in the Norwegian armed forces and seek to give an answer to the following research question: *How do the soldiers accept the definition of veterans the government has supplied?* The research question is seen in relation to relevant theory and several plans of action. The selection in this study consists of soldiers having background from international operations, but still serving in the Norwegian armed forces.

The main findings in this study is that the soldiers do not identify with the term veteran, and they are not in need of a dedicated forum for sharing their experiences exceeding the one they have in the unit they are serving in. The respondents look at themselves as soldiers, warriors or officers, and state the reason for this being that the participation in international operations is a part of the normal activity at their battalion or platoon. The soldiers do not identify themselves as a veteran being wounded or sick, as they feel is the opinion of the civil society. For the soldiers participating in this research the internal acknowledgment and unity in the battalion, company or division is the most important.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 BAKGRUNN	2
1.2 ANNEN RELEVANT FORSKNING	5
1.3 PROBLEMSTILLING	6
1.4 AVGRENSNING	6
1.5 VETERANBEGREPET	7
1.6 OPPGAVENS STRUKTUR	8
2 Teoretisk rammeverk	8
2.1 IDENTITET	9
2.2 PROFESJONSIDENTITET	10
2.3 PRAKSISFELLESSKAP SOM EN DEL AV PROFESJONSIDENTITET	13
3 Metode	15
3.1 UTVIKLING AV PROBLEMSTILLING	15
3.2 VALG AV FORSKNINGSDESIGN	16
3.3 INTERVJU SOM METODE	17
3.4 UTVIKLING AV INTERVJUGUIDE	18
3.5 UTVALG AV RESPONDENTER	18
3.6 BEARBEIDELSE OG ANALYSE AV DATA	20
3.7 EGEN FØRFORSTÅELSE	20
3.8 VALIDITET OG RELIABILITET	22
4 Presentasjon av funn	23
4.1 SOLDATENES VURDERING AV VETERAN SOM IDENTITET	23
4.1.1 Hvem er veteraner?	23
4.1.2 Ser de på seg selv som veteraner?	25
4.1.3 Finnes det konkurrerende identiteter?	28
4.1.4 Soldatenes forhold til praksisfellesskap	28
4.2 HVORDAN SOLDATENE OPPFATTER VETERANSATSNINGENS PÅVIRKNING PÅ VETERAN SOM BEGREP	30
4.3 HVORDAN SOLDATENE OPPFATTER SAMFUNNETS SYN PÅ VETERANER SOM PROFESJON	32
5 Drøfting	35
5.1 SOLDATENES VURDERING AV VETERAN SOM IDENTITET	36
5.1.1 Hvem er veteraner?	36
5.1.2 Ser de på seg selv som veteraner?	39
5.1.3 Finnes det konkurrerende identiteter?	41
5.1.4 Soldatenes forhold til praksisfellesskap	42
5.2 HVORDAN SOLDATENE OPPFATTER VETERANSATSNINGENS PÅVIRKNING PÅ VETERAN SOM BEGREP	45
5.3 HVORDAN SOLDATENE OPPFATTER SAMFUNNETS SYN PÅ VETERANER SOM PROFESJON	47
6 Avslutning	49
6.1 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	49
6.2 STYRKER OG SVAKHETER VED FORSKNINGEN	52
6.3 VEIEN VIDERE	52
Litteraturliste	1
Vedlegg A: Forespørsel om deltakelse og samtykkeerklæring	2
Vedlegg B: Intervjuguide	4
Vedlegg C: Godkjenning fra NSD	6

---

1 Innledning

Siden andre verdenskrig har om lag 100000 nordmenn deltatt i militære operasjoner utenfor landets grenser, fordelt på hundre land, fire verdensdeler og om lag hundre ulike operasjoner (Heier, Kjølberg, & Rønnefeldt, 2014, s. 13). Mange av veteranene har opplevd til dels spente og risikofylte situasjoner, som har gitt dem erfaringer de færreste av den norske sivilbefolkningen har. Selv om man regner at hver veteran har opptil ti familiemedlemmer som påvirkes av en utenlandsoperasjon, er det likevel mange i samfunnet som ikke har et bevisst forhold til begrepet veteran.

Deltakelse i internasjonale operasjoner er i dag en viktig del av Forsvarets virksomhet. Gjennom felles referanser, intense opplevelser og savn etter de som er igjen hjemme, skapes sterke bånd og fellesskap mellom soldatene ute, og man blir fort sammensveisert som gruppe. For mange skiller hverdagen i en utenlandsoperasjon seg sterkt fra hvordan hverdagen er her hjemme. I en leir ligger man gjerne i store telt med kun en tynn teltvegg mellom seg og kollegaene, eller man deler rom med andre i en container eller brakke. I messa kommer man til ferdig middag, og forholdene i leiren er gjerne små og oversiktlige. Mange veteraner referer til dette livet som relativt enkelt. I tillegg kommer den alvorlige dimensjonen med ansvar for seg selv, sine kolleger og oppdraget. Gullow Gjeseth skriver i sin studie om norsk veteransatsning etter 1945 (2012, s. 61) at selv om veteraner fra nyere internasjonale oppdrag ikke har det samme sterke fellesprosjektet å samles om slik veteranene fra 2.verdenskrig hadde, er det likevel rimelig å anta at de bindes sammen gjennom kontingent og operasjonsområde.

Myndighetene har i løpet av de siste ti årene iverksatt mange ulike tiltak for å øke anerkjennelsen og ivaretagelsen av veteraner. Samtaler med representanter fra frivillige veteranorganisasjoner, Forsvarets veteransenter og fra kommuner som arbeider med veteranivaretagelse, viser at få veteraner fra senere utenlandsoperasjoner benytter seg av de tilbudene som finnes. Det kan være mange årsaker til dette. Det kan for eksempel dreie seg om mangel på informasjon, mangel på tid, at tilbudene ikke er interessante eller at soldatene ikke føler at det angår dem, men det kan også dreie seg om soldatenes forståelse av veteranbegrepet.

Flere styringsdokumenter fra 2008 til i dag omhandler veteranivaretagelse, og representerer den tyngre satsningen som har vært innen feltet de siste 10 årene. Gjennom ulike styringsdokument og handlingsplaner de siste ti årene har bruken av begrepet endret seg. Fra å være brukt gjennomgående i Stortingsmelding nr. 34, ”Veteranmeldingen,” fra 2008-2009, er det i Regjeringens oppfølgingsplan fra 2014 i mye større grad benyttet ”personell.” Dette begrunnes blant annet i at man ønsker å inkludere personell fra utenriks- og justissektoren som har tjenestegjort i utlandet. Forsvaret ønsker likevel å bruke veteran som begrep overfor sine veteraner. De ulike styringsdokumentene vil bli nærmere redegjort for i kapittel 1.1.

Bortsett fra ulike undersøkelser knyttet til spesifikke internasjonale operasjoner og oppdrag som forteller oss hvordan veteranene har det en viss tid etter hjemkomst, er det lite forskning på hvilke tiltak som er ønsket eller som vil kunne fungere for den enkelte veteran, og hvor veteranene selv får komme med innspill. Et styringsdokument i seg selv har ingen verdi dersom det ikke har en effekt på den tiltenkte målgruppen.

1.1 Bakgrunn

Som bakgrunn for tema i oppgaven vil dette kapittelet redegjøre for de dokumentene som er styrende for hvem som defineres som veteraner, og hvilke tiltak som skal iverksettes og gjennomføres for å ivareta, anerkjenne og følge opp de norske veteranene.

I 2006 ble Forsvarets veteranadministrasjon opprettet etter initiativ fra daværende Forsvarssjef Sverre Diesen. Veteranadministrasjonen hadde som oppgave å være Forsvarssjefens rådgivende og koordinerende organ innen veteransaker, samt være kontaktpunkt ut mot de forskjellige veteranorganisasjonene. Avdelingen hadde også ansvaret for Forsvarets dekorasjoner (Gjeseth 2012, s. 68). I 2011 ble veteranadministrasjonen til prosjekt Forsvarets veteran tjeneste (FVT) som en del av Forsvarsstaben, med generalmajor Robert Mood som veteraninspektør. Som en videreføring av prosjektet, ble Forsvarets veteranavdeling opprettet i 2013, og etter en omstilling i 2016 ble den nok en gang omdøpt til Forsvarets veteran tjeneste. Denne avdelingen ble i august 2016 en del av den nyopprettede avdelingen Forsvarets fellestjenester.

I følge Gullow Gjeseth (2012, s. 66) var erfaringene fra norsk deltakelse på Balkan og i Afghanistan bakgrunnen for Forsvarsdepartementet i 2006 etablerte to arbeidsgrupper for å se

---

på veteranenes rettigheter i henhold til folketrygdloven, og hvilket ansvar myndighetene har for personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner. Resultatene fra disse arbeidsgruppene ble bakgrunn for Stortingsmelding nr. 34 (Veteranmeldingen) ”Fra vernepliktig til veteran” som kom i 2008-2009. Denne meldingen omhandler ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner, og formålet med den er å sikre best mulig ivaretagelse av personellet. Meldingen understreker også at bedre samarbeid på tvers av sektorer og bruk av et bredt spekter av virkemidler er viktig for en best mulig ivaretagelse av både veteranen og dennes familie (Forsvarsdepartementet, 2008-2009, s. 8).

Veteranmeldingen sier videre at deltakelse i internasjonale operasjoner er kompetansebyggende både for den enkelte soldat, men også for Forsvaret som avdeling. Kombinert med den risikoen og belastningen som kan ligge i å delta i slike operasjoner, er dette faktorer som gjør at oppfølging og ivaretagelse bør være i fokus. Veteranmeldingen inneholder flere satsningsområder som både tar for seg tiltak som allerede er iverksatt, men avdekker også områder med behov for ytterligere styrking.

I Stortingsmelding nr. 34 brukes ”veteran” om ”personell som på vegne av den norske stat har deltatt i en militær operasjon” (Forsvarsdepartementet, 2008-2009, s. 10). Definisjonen inkluderer personell som har erfaring fra operasjoner i utlandet, men også personell som har eller vil komme til å delta i en militær operasjon på norsk territorium. Det vil si at veteranbegrepet ikke er knyttet til geografi, men til operasjonens karakter. Begrepet inkluderer både sivilt og militært personell.

I mai 2011 kom ”I tjeneste for Norge. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste (Handlingsplanen).” Denne planen er underskrevet av seks departement, og viderefører Veteranmeldingens fokus på tverrsektorielt samarbeid. Planen inneholder 126 tiltak som skulle iverksettes i perioden 2011-2013. Her understrekes igjen samfunnets ansvar for helhetlig oppfølging og ivaretagelse av veteranene og deres familier, og at Forsvaret ikke skal opprette egne foretak eller støtteordninger som allerede finnes i det sivile samfunnet (Departementene, 2011, s. 8). Tiltakene som listes opp i handlingsplanen, skal bidra til å redusere risikoen for skader, samt bidra til at psykiske skader identifiseres tidlig og følges opp på best mulig måte. Planen lanserer et ettårig opplegg for oppfølging, ivaretagelse og anerkjennelse av veteranene før, under og etter tjeneste i internasjonale operasjoner. Videre har tiltakene som formål å øke forståelsen og anerkjennelsen i samfunnet for den innsatsen norske veteraner gjør ute gjennom større

---

åpenhet om den norske deltakelsen i internasjonale operasjoner. Handlingsplanen omhandler også veteranenes familie, og flere av tiltakene rettes mot oppfølging av disse før, under og etter internasjonal tjeneste. Her nevnes spesielt oppfølgingen av pårørende når personell bli skadet eller drept (Departementene, 2011, s. 23-24). Forsvarets veterantjeneste ble etablert noen få måneder etter at denne handlingsplanen ble lansert, og er et resultat av at Forsvaret har ansvar for de fleste av tiltakene i handlingsplanen (Gjeseth 2012, s. 75).

Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste bruker gjennomgående ”personell” som begrep. Der begrepet ”veteran” brukes, er det rettet spesielt mot Forsvarets veteraner. Denne forskjellen i begrepsbruken er for å inkludere andre som tjenestegjør utenlands fra justis- og utenrikssektoren, og som ikke i samme grad som Forsvarets personell risikerer å ta liv eller ofre sitt eget (Departementene, 2011, s. 11).

Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste inneholdt tiltak som skulle iverksettes i perioden 2011-2013. Her så man etter hvert behovet for en oppfølgingsplan, og ”I tjeneste for Norge. Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste (Oppfølgingsplanen)” kom i 2014. Denne planen er underskrevet av syv departement, og inkluderer også Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Med denne planen understrekes i enda større grad det kommunale og sivile samfunnets ansvar for ivaretagelse, oppfølging og anerkjennelse av veteranene. Oppfølgingsplanen søker å øke anerkjennelsen og ivaretagelsen for de som har vært i internasjonal tjeneste, blant annet gjennom kompetansehevede tiltak og større fokus på den kompetansen personellet tar med seg tilbake etter å ha deltatt i internasjonal tjeneste. Planen har fire sektorovergrepende mål med flere definerte delmål og 27 tiltak. Gjennom kartlegging og god informasjon om rettigheter og ulike støtteordninger skal man forebygge mulige negative konsekvenser av deltakelse i internasjonal tjeneste. Samfunnets anerkjennelse skal formidles aktivt, og personell og deres pårørende skal få oppfølging basert på behov og rettigheter. Til slutt skal regjeringen gjennom oppfølgingsplanen arbeide for økt kompetanse i det sivile hjelpeapparatets gjennom forskningsbasert kunnskap (Departementene, 2014). Målgruppen for denne planen er ”alle norske statsborgere som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsoppbyggende innsats i andre land, fra utenriks-, justis – og forsvarssektoren.” Dette er bakgrunnen for at planen bruker ”personell” som et gjennomgående begrep. Det understrekes likevel at for Forsvarets personell omfatter dette veteraner (Departementene, 2014, s. 8).

I etterkant av Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste utga Forsvarets veteraninspektør ”Reglement for oppfølging av personell fra internasjonale operasjoner” som skal sikre at intensjonen med Regjeringens oppfølgingsplan blir fulgt gjennom spesifikke tiltak for soldater og deres familier. Et tiltak som kan nevnes spesielt er Forsvarets ettårsprogram som skisserer et minste felles multiplum av oppfølging, ivaretagelse og anerkjennelse som skal gjennomføres uavhengig av om personellet har pådratt seg fysiske eller psykiske skader under den internasjonale tjenestegjøringen. Ettårsprogrammet innebærer blant annet samling i forkant av utreise, støtte underveis i oppdraget, samt samlinger ved hjemkomst og etter ett år hjemme. I reglementet brukes ”personell” om sivilt eller militært ansatte i Forsvaret som tjenestegjør i en internasjonal operasjon (Forsvaret, 2014, s. 5).

1.2 Annen relevant forskning

Per i dag foreligger det lite forskning og analyser rundt veteranbegrepet og hvorvidt enkelte grupper veteraner identifiserer seg med begrepet. Det er skrevet et lite antall masteroppgaver med veteraner som tema, men de omhandler i stor grad veteraners helse og helseutfordringer. Det gjennomføres nå et forskningsprogram ved Institutt for Forsvarsstudier med Elin Gustavsén som programkoordinator. Her er det ulike forskningsområder som meningsdanning hos veteraner fra Afghanistan og deres familier, stabsveteranen og familien, det militære drap og personlig vekst og stressmestring blant veteraner. Programmet omhandler dog ikke selve veteranbegrepet og hvordan det mottas av de ulike kategoriene veteraner.

Forsvaret sanitet har de senere årene gjennomført to større undersøkelser¹ som er knyttet til spesifikke internasjonale operasjoner og oppdrag som forteller oss hvordan veteranene har det en viss tid etter hjemkomst. Dette er også rent helsemessige undersøkelser, som ikke behandler veteranbegrepet nærmere.

Det bør også nevnes at Pricewaterhouse Coopers AS på oppdrag fra Forsvarsdepartementet gjennomførte en evaluering av regjeringens oppfølgingsplan våren 2017, for å undersøke om

---

¹ ”UNIFIL-undersøkelsen 2016” og ”Afghanistan-undersøkelsen 2012”

Oppfølgingsplanen har bidratt til å styrke anerkjennelsen og ivaretagelsen av norske veteraner. Denne evalueringen behandler heller ikke veteranbegrepet.

1.3 Problemstilling

Myndighetenes og Forsvarets satsning på ivaretagelse av veteraner har vært økende de ti siste årene. Begrepet veteran benyttes om militært personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, og det er iverksatt mange ulike tiltak for å øke ivaretagelse, anerkjennelse og oppfølging av veteraner. Veteraner er ingen homogen gruppe, men mennesker med ulik bakgrunn, oppvekst, erfaring og kompetanse. Likevel lager man handlingsplaner og tiltak som skal favne dem alle. På bakgrunn av dette ønsker jeg å se på hvordan en gruppe av veteranene ser på veteranbegrepet, og hvorvidt de selv anser seg som veteraner. Problemstillingen blir derfor:

Hvordan tar soldatene imot veteranbetegnelsen som myndighetene har gitt dem?

Jeg har valgt å se på studiens problemstilling fra tre perspektiver. Disse perspektivene representerer de faktorene som kan menes å påvirke veteraners identitetsdanning.

Det første og kanskje viktigste perspektivet er respondentenes vurdering av egen profesjonsidentitet. Hvem er veteraner, og ser de på seg selv som veteraner? Har de andre identiteter som står sterkere? Dette perspektivet vil blant annet knyttes opp mot det praksisfellesskapet som soldatene opplever å ha i avdelingen, eller det praksisfellesskapet de eventuelt opplever å være en del av som veteran.

Det andre perspektivet går på myndighetenes og Forsvarets satsning på veteransaken de siste ti år, og hvorvidt respondentene ser på dette som en faktor i deres egen identitetsdanning.

Den tredje innfallsvinkelen er opplevelsen av samfunnets legitimitet, og i hvilken grad det påvirker soldatenes syn på veteran som identitet.

1.4 Avgrensning

Formålet med denne oppgaven er ikke å se på hvordan alle deler av veteranivaretagelsen gjennom historien har bidratt til å utvikle det veteranbegrepet myndighetene og Forsvaret opererer med i dag. Formålet er å se på hvordan dagens veteraner ser på seg selv med

---

bakgrunn i den definisjonen Forsvaret benytter som grunnlag for ivaretagelse, anerkjennelse og oppfølging av veteraner. Derfor er det hensiktsmessig å avgrense til å se på stadig tjenestegjørende veteraner i Forsvaret, som er en del av målgruppen for Forsvarets og myndighetenes tiltak siden satsningen på veteranivaretagelse startet i 2006 med opprettelsen av Forsvarets veteranadministrasjon.

Videre avgrenses den empiriske innhenting til stadig tjenestegjørende soldater med erfaring fra internasjonale operasjoner. Dette er de ”nye” veteranene, som fremover skal ivaretas, anerkjennes og følges opp gjennom det systemet som er utviklet.

Telemark bataljon er en mekanisert infanteriavdeling i Brigade Nord i Hæren. Avdelingen består av profesjonelle soldater, og er den avdelingen høyest beredskap og kortest reaksjonstid. Bataljonen er en av de avdelingene i Forsvaret med størst internasjonal kamperfaring, og tjeneste i internasjonale operasjoner er en selvfølgelig del av tjenesten. Det var derfor hensiktsmessig å bruke respondenter fra Telemark bataljon i denne studien.

1.5 Veteranbegrepet

Veteran er et begrep med mange ulike betydninger, og et søk på nettet resulterer i veteran brukt om idrett, biler og flere andre ikke-militære aktiviteter. Begrepet veteran er gjerne knyttet til en som har bedrevet en aktivitet over lengre tid, og er gjerne forbundet med høyere alder og erfaring.

Veteranbegrepet knyttet til det militære stammer fra den latinske betegnelsen på en soldat som var dimittert fra den romerske hæren, og som fikk et stykke jord (Gjeseth, 2012, s. 6). I Stortingsmelding nr. 34 fra 2008-2009 ”Fra vernepliktig til veteran. Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner” brukes veteran om ”*personell som på vegne av den norske stat har deltatt i en militær operasjon.*” Det er ikke hvor den militære operasjonen geografisk finner sted som avgjør hvem som faller inn under begrepet, men operasjonens karakter. Begrepet inkluderer både militært og sivil personell som har deltatt i eller vil delta i en militær operasjon utenlands eller på norsk territorium (Forsvarsdepartementet, 2008-2009, s. 10).

Sjefskonsulent ved Center for Militærhistorie ved den danske Forsvarsakademiet, Niels Bo Poulsen, skriver i en artikkel fra 2009 at det finnes lite forskning og skrevet litteratur som omhandler veteraner (Poulsen, 2009, s. 83-84). Han sier i artikkelen at både i Danmark og de andre nordiske landene defineres veteraner som soldater med erfaring fra en militær operasjon uansett om man er stadig tjenestegjørende eller har avsluttet tjenesten. Gjennom å delta i militære operasjoner som en del av sitt lands væpnede styrker, har man blitt del av et fellesskap både nasjonalt og internasjonalt.

1.6 Oppgavens struktur

Studien består av seks ulike kapitler. Det første kapitlet er ment å føre leser inn i tema og problemstilling gjennom å gjøre rede for bakgrunn og veteranfaglig historie de siste ti årene. Videre redegjøres det for veteranbegrepets historie og den definisjonen som ligger til grunn for de ulike tiltakene som myndighetene har iverksatt. Kapittel 2 gir et teoretisk rammeverk med fokus på identitet og profesjonsidentitet. Det redegjøres også for Wengers teori om praksisfellesskap som en faktor inn i profesjonsidentiteten. Teorien i dette kapitlet vil sammen med styringsdokumentene bli benyttet i analyse- og drøftingskapitlene. Kapittel 3 redegjør for de valg og vurderinger som er gjort innen metode og forskningsdesign, og ses opp mot hva relevant teori sier om de ulike faktorene som spiller inn i en slik vurdering. I kapittel 4 presenteres funn fra den empiriske datainnsamlingen, og disse resultatene drøftes opp mot teori og styringsdokumenter i kapittel 5. Kapittel 6 presenterer en oppsummering og en konklusjon, samt noen styrker og svakheter ved studien.

2 Teoretisk rammeverk

Som innledningen og problemstillingen sier, handler studien om veteran som identitet. Det er derfor hensiktsmessig å gå dypere inn i hva identitet er, og også hva som kjennetegner profesjonsidentitet, da veteranbegrepet er nært knyttet til individenes tjeneste i internasjonale operasjoner. Dette kapitlet presenterer det teoretiske perspektivet som senere ligger til grunn for analyse og drøfting av den innhentede empirien.

2.1 Identitet

Identitet er personlighet og hvordan man ser på seg selv. Sentralt i identitetsteorien står Erik H. Erikson og hans oppfatning av identitet. Erikson beskriver identitetsutvikling som et livslangt prosjekt med identitet i stadig utvikling. Identitet er altså ikke en upåvirkelig og statisk tilstand.

Erikson beskriver i sin bok "Identity and the Life Cycle" åtte faser i den sosiale identitetsutviklingen som er delt inn i alder. De ulike fasene inneholder grunnleggende kriser eller problemstillinger som har betydning for identitetsutviklingen (Erikson, 1980, s. 128-129). Fasene spenner seg fra nyfødtstadiet til alderdommen, med hovedfokus på ungdomsårene. Heggen mener denne tidsepoken også er viktig i profesjonskvalifiseringen og utvikling av profesjonsidentitet, da det gjerne er her individet tar valg som har med utdanning og yrkesretning å gjøre (Molander & Terum, 2008, s. 321).

Figuren under viser de dilemmaene de forskjellige aldersstadiene står overfor (Erikson, 1980, s. 129).

Nyfødt	Tillit eller mistillit
Tidlig barndom	Grunnleggende selvstendighet eller skam og tvil
Lekealder	Initiativ eller skyldfølelse
Skolealder	Arbeidsgiver eller underlegenhet
Ungdomstid	Identitet eller rollekonflikt
Ung voksenalder	Nærhet eller isolasjon
Voksenalder	Produktivitet eller stillstand
Alderdom	Integritet eller fortvilelse

I de grunnleggende krisene som tabellen beskriver, står individet i et dilemma mellom egen beredskap og press fra omgivelsene rundt (Erikson, 1980, s. 130). Den sosiale identitetsutviklingen er resultat av hvordan individet forholder seg til disse krisene, og hvilke valg det tar i møte med dilemmaene som oppstår. Tabellen viser at hver alder har sine kriser og dilemmaer, noe som resulterer i at identiteten utfordres og utvikles gjennom hele livet. De erfaringene man gjør seg i de ulike krisene, fordrer at en på nytt må se på egen selvoppfatning

---

og orientere ut fra disse erfaringene (Molander & Terum, 2008, s. 323). Denne orienteringen blir meningsfull kun dersom individet har et bevisst refleksjonsforhold til egen selvvinnsikt.

George Herbert Mead snakker om det sosiale selvet som utvikler seg gjennom sosial interaksjon i forskjellige kontekster (Vaage, 1998, s. 203). Gjennom opplevelser med andre som fester seg i hukommelsen, vil man i senere lignende situasjoner trekke frem minner om respons. Når man er barn, bringer hukommelsen frem sterke trekk ved de menneskene som knyttes til responsen, men når man blir eldre, blir meningen ved responsen i fokus (Vaage, 1998, s. 207). Ved å få tilgang til andres perspektiv blir individet et objekt, og selvet utvikles (Molander & Terum, 2008, s. 322). Mead deler selvet inn i ”jeg” og ”meg.” ”Jeg” som subjekt er individets reaksjoner på omgivelsenes respons. ”Meg” som objekt opptrer i bevisstheten, og kan ikke ses uavhengig av subjektet (Vaage, 1998, s. 203). Selvet er altså i en prosess og endrer seg ut ifra hvilke sosiale sammenhenger individet opptrer i (Molander & Terum, 2008, s. 322).

2.2 Profesjonsidentitet

For å kunne gå nærmere inn på profesjonsidentitet, vil jeg først se på begrepet profesjon. Profesjonsbegrepet er i følge Molander og Terum (Molander & Terum, 2008, s. 16-17) flertydig og omstridt. At et yrke beskrives som profesjon, etablerer forventninger om profesjonalitet. At en yrkesgruppe betegner seg selv som profesjon, kan være uttrykk for egen betydning og berettigelse, som igjen kan bidra til å nedgradere andre yrkesgruppers krav om profesjonsstatus. Gjennom å sette profesjonsstatus på egen yrkesgruppe, kan det etableres grenser opp mot andre grupper som gjør at man på den måten erverver seg makt og status. Profesjonsbegrepet kan da bli differensierende og lite åpent opp mot andre yrkesgrupper. Noen vil derimot hevde at profesjonsbegrepet har mistet mye av sin status, da antallet profesjoner øker og de samles i ulike større arbeidsorganisasjoner. De nye profesjonene er ikke som de gamle, og har heller ikke den samme statusen. Hva er så en profesjon? Det er vanskelig å sette en konkret og bastant definisjon på begrepet, men en konvensjonell definisjon vil si at ”profesjoner er yrker som har oppnådd en profesjonell status (Molander & Terum, 2008, s. 17).” Profesjonsidentitet og den militære profesjonen er sammen med militært lederskap og Forsvarets lederfilosofi viet et eget kapittel i Forsvarets fellesoperative

---

doktrine (FFOD) fra 2007 (Forsvarsstaben, 2007, s. 157-161). FFOD understreker at man identifiserer seg med sin profesjon, det er ikke bare noe man jobber som (Forsvarsstaben, 2007, s. 157). Man er for eksempel jurist, og man er militær. Videre setter doktrinen opp fire faktorer som beskriver hva en profesjon er. Den første er ansvar som handler om den enkelte profesjons forpliktelse overfor samfunnet og de man utøver profesjonen sammen med. Faktor nummer to er identitet og medlemmenes identifisering med profesjonen og status i samfunnet. Denne faktoren er spesielt interessant sett i sammenheng med denne studiens fokus på veteran som identitet. Ekspertise som faktor nummer tre vektlegger nettopp den spisskompetansen og spesialiseringen som ligger til grunn for å kunne utøve profesjonens oppgaver. Den siste faktoren er verdigrunnlaget som handler om de verdiene som ligger til grunn for medlemmenes profesjonsutøvelse og holdninger. Forsvarets kjerneverdier er respekt, ansvar og mot, og blir lagt vekt på i utdanning i Forsvaret. Disse kjerneverdiene er også en del av etiske problemstillinger som øves i forkant av utreise til internasjonale operasjoner, og skal ligge til grunn for all utøving av profesjonen. Doktrinen nevner også den militære profesjon som den eneste hvor personell kan beordres til eller beordre andre til å risikere eget liv eller ta andres.

Til forskjell fra den personlige identiteten er profesjonsidentitet en kollektiv identitet hvor man identifiserer seg med andre som tilhører for eksempel samme yrkesgruppe (Molander & Terum, 2008, s. 323). En av komponentene ved profesjonsidentitet, er at medlemmene i gruppen kjenner seg igjen i hverandre, og gjenkjenningen skaper et felles handlingsgrunnlag. Profesjonsidentitet som gruppeidentitet består av individuelle aktører, noe som skaper en utfordring når aktørene ikke nødvendigvis kjenner seg igjen på samme måte. For noen vil profesjonsidentiteten være sentral og viktig, mens for andre er det andre identiteter som står sterkere. Eksempler på konkurrerende kollektive identiteter kan være familie eller grupper man utøver ulike aktiviteter sammen med. Heggen (Molander & Terum, 2008, s. 323) mener at felles symbol og symbolikk er en sterkere faktor i kollektiv identitet enn felles handling, og bidrar til at medlemmene kan ha ulike måter å for eksempel utøve et yrke på. Dette kan overføres til veteranenes forståelse av å være veteran, og hvordan deres ulike behov gjør at de kan oppleves å stå langt fra hverandre i vurderingen og utøvelsen av veteranbegrepet.

Kollektiv identitet definerer det noen har felles (Molander & Terum, 2008, s. 323). Dette kan være en intern definisjonsprosess, hvor medlemmene selv definerer gruppen. Men det kan også være en ekstern definisjon, hvor andre som står utenfor gruppen definerer alle med et

---

sett felles trekk som en kategori. Et eksempel på en slik ekstern definisjonsprosess, er myndighetenes definisjon av veteraner hvor personell med tjeneste fra mange ulike internasjonale operasjoner betegnes som en felles kategori. Det er viktig å tenke over at en intern eller en ekstern definisjon av en gruppe, kan bidra til å lage skiller mellom grupper og skape ”oss” og ”dem.” Det er også mulig å se for seg at medlemmene i gruppen har ulik styrke av tilhørighet til gruppen avhengig av hvor sterkt de identifiserer seg med gruppen eller er medlem av andre kollektive grupper (Molander & Terum, 2008, s. 323). Janne Haaland Matlary, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo og Forsvarets stabsskole, sier i en artikkel fra 2008 at dette skillet også kan være positivt, fordi det regulerer hvordan andre grupper kan intervensere. Videre sier hun at profesjonsutøvere må ha en sterk formening om hvem og hva de er, for å hindre at kjerneverdiene i profesjonen ikke endres eller kompromisseres i takt med for eksempel økonomiske vurderinger og utfordringer (Matlary, 2008).

Kapittelet fra Forsvaret fellesoperative doktriner fra 2007, understreker viktigheten av samhold og en felles profesjonsidentitet i Forsvaret, og skisserer hvilke verdier som bør ligge til grunn for profesjonsidentiteten. Gjennom å benytte alle forsvarlige midler skal Forsvaret oppfylle samfunnets forventninger til oppdragsløsning nasjonalt og internasjonalt. Doktrinen bruker ord som tradisjon, verdier, ansvar, tillit og fellesskap (Forsvarsstaben, 2007, s. 159).

Gjennom økt innsats i internasjonale operasjoner som har endret seg fra tradisjonelle fredsbevarende oppdrag til mer krigslignende operasjoner, har norske soldater utviklet en profesjonsidentitet preget av blant annet samhold, offervilje, mot og styrke (Heier et al., 2014, s. 229-231). Denne endringen har bidratt til utvikling av en sterk fellesskaps- og familiefølelse mellom soldatene, hvor tradisjoner, symboler og markeringer spiller en betydelig rolle. Heier kaller det en indre omstilling som har gitt en sterkere profesjon, og som har bidratt til at kriger som profesjon har fått større gjennomslagskraft. Han sier videre at denne utviklingen kan være skyld i etablering av en avstand mellom de operative soldatene og personell på stabs- og ledelsesnivå fordi utøvelsen av profesjonen er så forskjellige på de ulike nivåene.

Kåre Heggen (Molander & Terum, 2008, s. 324-325) skiller mellom profesjonsidentitet og profesjonell identitet. Profesjonell identitet endres over tid, og har i større grad med selve utøvelsen av yrkesrollen å gjøre. Her har gruppemedlemmene en mer eller mindre bevisst og

---

personlig oppfatning av seg selv som utøver av yrket, knyttet til verdier, etikk og holdninger. Også her ligger selvidentiteten til grunn, og er gjenstand for stadig endring i møte med de ulike praksisfeltene. Profesjonsidentiteten påvirker den profesjonelle identiteten ved å enten være nære og sammenfallende, eller ved at de står i kontrast til hverandre. Matlary mener det er spesielt viktig at profesjonsutøvere som soldater og leger hvor konsekvenser av handling i kritiske situasjoner kan bli alvorlige, har en tydelig forståelse av egen profesjonsidentitet. Og fordi konsekvensene av profesjonsutøvelsen kan bli alvorlige, blir dette viktig også for det samfunnet profesjonen utøves i (Matlary, 2008).

2.3 Praksisfellesskap som en del av profesjonsidentitet

Etienne Wenger-Trayner lanserte teorien om praksisfellesskap i 1998 og har siden blitt et verktøy for å øke individers eller organisasjoners prestasjon (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner, 2015). Wenger-Trayner definerer praksisfellesskap som en gruppe mennesker som har samme bekymring eller engasjement overfor et område. Læring forekommer når gruppen samhandler jevnlig. Ikke alle grupper kan anses som praksisfellesskap. Wenger-Trayner har tre karakteristiske kriterier som alle må være tilstede for at det skal kunne kalles et praksisfellesskap. Jeg velger å redegjøre for Wenger-Trayners tre kriterier da jeg anser disse som faktorer som kan inngå i en profesjonsidentitet, og fordi både veteranfellesskapet og de stadig tjenestegjørendes fellesskap kan ses på som praksisfellesskap. De tre kriteriene er gjensidig engasjement, felles virksomhet og felles repertoar (Wenger, 2004, s. 90). Gruppen må ha en felles identitet gjennom felles interesse og gjensidig engasjement. Interessen går lenger og dypere enn å like de samme bøkene eller å bruke tid på den samme fritidsaktiviteten. Medlemmene i gruppen har en forpliktelse overfor hverandre, de lærer av hverandre og de deler en felles kompetanse som skiller dem fra andre grupper. Det er medlemmenes engasjement i praksisens handling og virksomhet som gjør at den eksisterer, og det fordrer en sterk relasjon mellom medlemmene. Dersom medlemmene ikke gis tilgang til fellesskapet eller føler seg som fullverdige deltakere av fellesskapet, vil engasjementet svekkes (Wenger, 2004, s. 94). Praksisfellesskapet krever dog ikke at gruppen skal motta ekstern anerkjennelse for sin ekspertise. Med felles virksomhet mener Wenger at gruppens medlemmer må bygge relasjoner som gjør det mulig å lære av hverandre (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner, 2015). Et praksisfellesskap krever ikke at medlemmene jobber sammen til daglig, men de må ha en felles hensikt med virksomheten. De trenger ikke nødvendigvis å

---

være enige i alle beslutninger som tas, og uenigheten kan i noen fellesskap ses på som utviklende og produktivt for fellesskapet. Beslutningene blir et resultat av forhandlinger gjort i fellesskapet. Resultatet av forhandlingene gjenspeiler det gjensidige engasjementet, og relasjoner utvikles gjennom en gjensidig ansvarlighet som blir en del av praksisen (Wenger, 2004, s. 95-96). Medlemmene i et praksisfellesskap deler et felles repertoar. Med det menes at de deler opplevelser, historier, handlinger og måter å løse oppgaver på som har blitt til i praksisfellesskapet og som har blitt en del av fellesskapet (Wenger, 2004, s. 101). Felles for de tre kriteriene er at det innenfor alle foregår en forhandlingsprosess om mening. Meningsforhandlinger er en prosess som foregår hele livet, og betegner hvordan vi opplever verden og det engasjementet vi besitter som meningsfullt. Denne prosessen bidrar til utvikling av relasjoner i og om verden. Meningsforhandlinger omfatter både språk og sosiale relasjoner, men er ikke begrenset til samtale eller fysisk samspill mellom gruppe-medlemmene (Wenger, 2004, s. 65-68).

Praksisfellesskap anses også som et kollektivt fellesskap, på lik linje med profesjonsidentiteten. Wenger selv setter praksisfellesskapet i sammenheng med identitet på et individuelt nivå og i en sosial kontekst. Identitet ses på som en sosial akse mellom det individuelle og det sosiale, og det ene utelukker ikke det andre. Tvert imot kan individets opplevelser gjennom å forhandle meninger i et praksisfellesskap være essensielt i utvikling av identitet (Wenger, 2004, s. 169-170). I hverdagen kan det være vanskelig og kanskje også unødvendig å skille mellom den individuelle og den kollektive sfære. Begreper, bilder og perspektiver vi bruker privat, ses i kraft av deltakelse i det sosiale fellesskapet.

Teorien i dette kapitlet har redegjort for hvilke prosesser og vurderinger som kan ligge bak identitetsutvikling generelt og utvikling av profesjonsidentitet og praksisfellesskap spesielt. Veteran kan på en måte sies å være en profesjonsidentitet på lik linje med soldat, kriger og offiser da det har en direkte tilknytning til utøvelsen av en profesjon. Mange veteraner ser på seg selv som del av en gruppe, og eksternt ses veteraner på som en kategori med ulike rettigheter og plikter som en rekke andre profesjoner.

---

3 Metode

Hensikten med kapittelet er å beskrive forskningsprosessen, og begrunne de valgene jeg har tatt gjennom arbeidet med studien. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg også si noe om undersøkelsens kvalitet og gyldighet. Først vil jeg plassere studien i en forskningsmessig kontekst.

Den positivistiske og den fortolkningsbaserte er de to mest sentrale forskningstilnærmingene (Jacobsen, 2015, s. 24). Positivismen beskriver fysiske ting og fenomener i naturvitenskapen som kan forklares gjennom generelle lover, mens den fortolkningsbaserte tilnærmingen tar utgangspunkt i at sosiale og samfunnskapte fenomener ikke kan forklares gjennom de samme generelle lover (Jacobsen, 2015, s. 24-28). I den positivistiske tilnærmingen antar man at lovmessigheter gjør at samfunnet kan observeres på en objektiv måte. Den fortolkningsbaserte tilnærmingen mener derimot at den sosiale virkeligheten er i stadig endring gjennom utvikling og resultater av samfunnsforskning, og lar seg vanskelig forklares gjennom lovmessigheter. Mennesket som faktor gjør at man må åpne opp for flere forståelser av virkeligheten. Derfor må fenomenet fortolkes og forstås ut fra sin kontekst (Jacobsen, 2015, s. 28). På bakgrunn av dette vil denne studien forholde seg til en fortolkningsbasert tilnærming.

Flyvbjerg sier i sin artikkel (Flyvbjerg, 2006, s. 224) at i studiet av mennesket finnes ikke forutsigbare teorier og universelle begreper, og at casestudier vil være av stor verdi i de tilfellene man ønsker å tilegne seg ny viten innen samfunnsvitenskapen. Der naturvitenskapen har generelle lover på bakgrunn av kontekstuaavhengighet, er samfunnsvitenskapen avhengig av kontekst for å frembringe ny kunnskap og kompetanse.

3.1 Utvikling av problemstilling

I prosessen med å utvikle en problemstilling er utgangspunktet et tema og et forhold man ønsker å se mer på (Jacobsen, 2015, s. 71-74). Samtidig skjer da en avgrensning av hva man

---

ikke ønsker å undersøke nærmere. Denne avgrensningen bør skje eksplisitt, det vil si at forskeren har et bevisst forhold til hva som skal undersøkes og hva som ikke skal undersøkes. I denne studien ble tema tidlig veteran som identitet, og på den måten ble mange andre interessante sider ved veteranivaretakelsen valgt bort.

Temaet for studien har vært av stor interesse for meg både arbeidsfaglig og personlig siden jeg startet i Forsvarets veteranjeneste i 2011. Det er av stor betydning for best mulig ivaretagelse av veteranene at de ulike tiltakene iverksettes med et klart mål og en tydelig målgruppe. Valg av tema og problemstilling kan derfor sies å være motivert av de erfaringene jeg har gjort meg i løpet av disse årene. Min førforståelse vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3.7.

3.2 Valg av forskningsdesign

Empiri kan samles inn ved hjelp av kvalitative eller kvantitative metoder, eller gjennom en blanding av disse. Kvalitative metoder søker nyanser gjennom å samle informasjon i form av ord (Jacobsen, 2015, s. 24), mens en kvantitativ tilnærming samler informasjon gjennom for eksempel spørreskjema som kan systematiseres og presenteres i tall (Jacobsen, 2015, s. 251). En kvalitativ metode kan være hensiktsmessig for å undersøke og forstå individers betraktninger rundt et sosialt eller menneskelig problem som i denne studien (Creswell, 2014, s. 4).

Det er vanskelig å stadfeste hvilken metode som best, det vil variere fra situasjon til situasjon. De ulike tilnærmingene har alle sine styrker og svakheter, og forskeren må velge den metoden han mener svarer best på den enkelte problemstilling (Jacobsen, 2015, s. 34).

Denne studien ser på tjenestegjørende soldaters forhold til egen identitet. Dette er en subjektiv prosess, og studien søker å finne hver respondents tanker rundt dette. Det er mulig å se for seg at en blanding av kvalitativ og kvantitativ metode hadde kunnet gi større grunnlag for generalisering, men gitt studiens begrensning i omfang og tid har jeg valgt å benytte den metoden jeg mener gir best svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Ut fra dette ble studien gjennomført med en kvalitativ tilnærming og med semi-strukturerte intervjuer som valgt metode.

3.3 Intervju som metode

En kvalitativ studie kan gjennomføres på flere ulike måter, og det gjelder å finne den metoden som best gir svar på problemstillingen. Jacobsen (2015, s. 145) snakker om det individuelle og åpne intervjuet, intervju med fokusgrupper, observasjon og dokumentundersøkelse. Det var ikke ønskelig med fokusgrupper, da studien søker å finne den enkeltes betraktninger rundt tema uten å bli farget eller begrenset av andres uttalelser. Observasjon av veteraner i en avdeling i deres daglige virke ville ikke gitt svar på problemstillingen, da studien ønsker å finne hver respondents personlige meninger rundt temaet. En dokumentundersøkelse vil isolert sett heller ikke svare på problemstillingen, da det tidligere ikke er utgitt dokumenter eller litteratur som omhandler nettopp stadig tjenestegjørende og deres syn på veteran som identitet. En dokumentundersøkelse kan derimot være interessant som et supplement til intervju, men fordi denne typen sekundærdata ikke finnes innenfor temaet, er det heller ikke aktuelt i denne studien. Ut fra denne vurderingen anses det åpne individuelle intervjuet som den aktuelle metoden i denne studien.

Det åpne individuelle intervjuet egner seg i de situasjonene hvor det er få respondenter, da dette er en tidkrevende prosess (Jacobsen, 2015, s. 146-148). Intervjuene skal forberedes i forkant, og når tid og sted er avtalt, tar gjerne hvert intervju minimum en time. I etterkant skal intervjuene transkriberes og viktige ting forskeren har notert seg underveis må skrives ned. Transkriberingsprosessen var en tidkrevende prosess, men den ga meg god kjennskap til datamaterialet som ble nyttig under analysen. Under intervjuene ble det benyttet lydopptaker. Intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte intervjuer. Det vil si at det i forkant var utviklet en intervjuguide med en rekke spørsmål, som under intervjuene ble benyttet for å sikre at problemstillingen ble besvart. Selve intervjuene ble gjennomført som en samtale, med intervjuguiden som retningsgivende. Jeg startet hvert intervju med å snakke om bakgrunnen for og hensikten med intervjuet, og repeterte noe av den informasjonen som stod på informasjonsskrivet respondentene hadde fått tilsendt i forkant. Dette for å bringe respondentene inn i temaet, og for å gi de muligheten til å stille eventuelle spørsmål.

Respondentene hadde i en viss grad lest seg opp på temaet, og/eller diskutert temaet med kolleger i forkant. Her opplevde jeg det som positivt å gjennomføre et semi-strukturert intervju, da jeg kunne velge å gå dypere inn i svarene de gav, og på den måten komme forbi den første innskytelsen og det andre kolleger mener. Samtidig opplevde jeg det som positivt at respondentene hadde tenkt over begrepet veteran og hvordan de selv stilte seg til begrepet i forkant av intervjuet.

3.4 Utvikling av intervjuguide

Valg av kvalitativ metode og individuelle intervjuer ble valgt på bakgrunn av ønsket om å fange respondentenes egne tanker og refleksjoner rundt begrepet veteran og egen identitet. Sett opp mot faren for at egen forforståelse skulle farge gjennomføringen, ble intervjuene gjennomført med åpne spørsmål og i samtaleform. En situasjon der spørsmålene stilles for å bekrefte forskerens antagelser, vil kunne bli sett på som en metodisk svakhet. Dette var spesielt viktig for meg med tanke på egen erfaring og avdelingstilhørighet.

3.5 Utvalg av respondenter

Studiens formål og problemstilling styrer valget av respondenter (Jacobsen, 2015, s. 180-183). I denne studien ville det ikke være formålstjenlig å operere med et tilfeldig utvalg. Tema for studien er veteraner og avgrenset ytterligere til stadig tjenestegjørende. Det ville derfor være en lite god løsning å intervju personell som ikke har deltatt i internasjonale operasjoner og som på den måten ikke oppfyller kravene for å kunne betegnes som veteran. Studien søker å se på hvordan stadig tjenestegjørende soldater tar imot begrepet veteran. Det fordrer tilgang på stadig tjenestegjørende veteraner som er villige til å la seg intervju.

Telemark bataljon har siden opprettelsen på Rena i 2002 deltatt hyppig i internasjonale operasjoner, og har bidratt med styrker når Norge har deltatt i utenlandsoperasjoner i land som Irak, Afghanistan og Litauen. Ved siden av å være enkelt geografisk tilgjengelig, er dette en aktuell avdeling å intervju da mange av dagens tjenestegjørende har deltatt i en eller flere oppdrag ute. Telemark bataljon har også tidligere bidratt inn i ulike masterstudier, og det er stor vilje til å støtte der det er mulig. Dette opplevde også jeg da jeg tok kontakt med fungerende bataljonssjef. Det ble gitt i oppdrag til avdelingens stabssersjant å finne aktuelle

---

kandidater for intervju med de krav og begrensninger jeg hadde gitt i forkant. Det viktigste kravet var at respondentene måtte ha deltatt i minst en internasjonal operasjon. Det var også ønskelig med spredning i alder, antall år ansatt ved avdelingen og hvilken avdeling i bataljonen de jobbet. Telemark bataljon er en avdeling med vervet personell, og dermed er det også en relativt lav alder på personellet. Det har lenge vært en utfordring at det vervede personellet avslutter tjenesten før kontraktsslutt, og det kan derfor være en utfordring å finne yngre vervet personell som har vært ute flere ganger. Offiserene i Telemark bataljon har gjerne vært ansatt ved avdelingen i en lengre periode, og har deltatt opptil flere ganger i operasjoner utenlands.

Jeg var ansatt ved Telemark bataljon før jeg begynte i Forsvarets veteran-tjeneste. Dette kan være en utfordring, da jeg kjenner noen av respondentene fra tidligere, og det igjen kan farge deres opplevelse av intervjuet og hvordan de svarer. Tema for studien og problemstillingen var ikke primært det jeg jobbet med da jeg var ansatt ved avdelingen, så jeg vurderte det dit hen at det faglig sett ikke ville være et problem. Det kunne på den annen side være positivt at jeg var et kjent navn og på den måten enklere fikk tilgang til avdelingen og respondenter.

En annen utfordring er nettopp avdelingens store daglige aktivitet. I den perioden jeg utførte intervjuene var et kompani på oppdrag i Litauen, en styrke var i Irak og en styrke som hadde kommet hjem fra Litauen gjennomførte sin permisjon. Ved siden av dette ble det gjennomført utdanningsperiode for nytt vervet personell og både Forsvarsminister og Sjefskurset ved Forsvaret høgskole var på besøk. Dette bar intervjuene noe preg av, da et par av respondentene hadde begrenset med tid. Intervjuene ble gjennomført på Rena i bygget hvor avdelingen har sin base, for å kunne møte deres behov for nærhet og muligheten til å gå rett tilbake i arbeid en hektisk jobbhverdag. Ved å gjennomføre intervjuene på respondentenes arbeidsplass, kan respondentene føle seg hjemme og i sitt vante miljø. Dette kan anses som positivt, da tema for intervjuet og miljøet de befinner seg i er nært knyttet (Jacobsen, 2015, s. 152).

Gjennom mine krav og begrensninger ble det ti respondenter fra Telemark bataljon med varierende erfaring og kompetanse. Antallet respondenter er noe høyere enn hva jeg har sett i

---

tidligere masteroppgaver basert på kvalitative intervjuer. Ved å intervjuer ti personer, kan man i større grad se mønster i empirien, og resultatet kan sies å være mer representativt.

Våren 2017 søkte jeg Personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) om å få gjennomføre intervjuer, og fikk tillatelse til å gjennomføre disse i henhold til rammene beskrevet i søknaden.

I forkant av intervjuene fikk respondentene tilsendt informasjon om prosjektet og en samtykkeerklæring som de skulle levere undertegnet før intervjuet.

3.6 Bearbeidelse og analyse av data

Ti semi-strukturerte intervjuer er utgangspunkt for denne studiens tolkning og analyse. Under intervjuene benyttet jeg båndopptaker samtidig som jeg noterte. Ved å bruke både opptaker og notering, kunne jeg registrere både det jeg hørte og det jeg så (Jacobsen, 2015, s. 200). I etterkant av hvert intervju noterte jeg også ned tilleggsopplysninger dersom det var noe jeg ville være ekstra oppmerksom på ved transkribering av opptakene. Umiddelbart etter gjennomføring av alle intervjuene startet jeg å transkribere opptakene, noe som var en tidkrevende men nyttig oppgave. Gjennom å skrive ned alle intervjuene i sin helhet ble jeg kjent med dataene på en grundig måte, noe som igjen gjorde det enklere å finne frem til de sitatene jeg ønsket å benytte i presentasjon av funnene og i analysen. Dataene ble så delt inn i mindre enheter og kategorisert i et excell-ark for enklere å finne frem til relevante funn som kunne benyttes videre i studien. I oppgaven er de ulike respondentene referert til ved hjelp av fotnoter.

3.7 Egen førforståelse

Når man velger å studere egen organisasjon, er det flere ting forskeren bør være oppmerksom på (Jacobsen, 2015, s. 56-57), som for eksempel avstand til det som skal undersøkes.

Som ansatt i Forsvarets veteranntjeneste i flere år er det en fare for at egne erfaringer og forutinntatthet kan farge undersøkelsen, og at jeg kan søke å finne støtte for egne oppfatninger. Gjennom å være ansatt i Forsvarets veteranntjenesten siden den ble opprettet som et prosjekt i 2011, har jeg vært deltakende i mange av de prosessene som har vært

---

gjennomført med tanke på hvem veteranene er, og hvordan de best skal ivaretas. Dette har gitt meg en stor bevissthet rundt egne tanker på området, og en mulig forutinntatthet om hva veteranene mener. Selv om noen mener at forskeren i utgangspunktet er styrt av egne verdier allerede i valget av problemstilling og ikke kan velge uten å ta hensyn til disse verdiene, er det en viktig faktor å være klar over under hele undersøkelsesprosessen (Jacobsen, 2015, s. 55). Jeg har derfor fokusert på å være åpen for andres meninger, og forsøkt å bruke nysgjerrigheten min til å få frem så mange nyanser som mulig innenfor prosjektets tid og rom. Selv om kjennskap til Telemark bataljon muligens enklere ga meg tilgang til respondenter, var det likevel viktig at utvalget av intervjurespondenter ikke ble resultat av mine bekjenskaper, men av hvem som er mest troverdige, kompetente og representative. Telemark bataljon er en avdeling med en variert personellgruppe med tanke på både alder, erfaring og kompetanse. Ved å benytte denne avdelingen som respondenter, vil jeg få tilgang til et bredt datagrunnlag.

Veteranivaretakelse er som sagt arbeidsfeltet mitt, og et fagområde som engasjerer meg. Det er mange ting innen dette temaet som jeg kunne tenke meg å se nærmere på, for videre å kunne gjøre en bedre jobb, og få den effekten i arbeidet som veteranene har behov for. Under intervjuene opplevde jeg noen ganger at det kunne være interessant å følge spor som ikke direkte hadde med studiens problemstilling å gjøre. Dette var også tema som det virket enklere for respondentene å snakke om. I slike tilfeller var det nyttig å ha intervjuguiden tilgjengelig, og på den måten sikret at intervjuet holdt seg innenfor studiens spissede tema.

Gjennom å være kjent i organisasjonen, har jeg muligens en fordel når det gjelder kjennskap til det som skal undersøkes, samt kjennskap til både formelle og uformelle prosesser i Forsvarsdepartementet og Forsvarets veteran tjeneste, samt veteranmiljøet forøvrig, kan jeg enklere komme til kjernen i det jeg ønsker å undersøke.

3.8 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet handler om hvorvidt undersøkelsen og dens resultater er gyldige og pålitelige (Jacobsen, 2015, s. 227), og er to krav som må oppfylles i en slik studie. Validitet handler om hvorvidt empirien er gyldig og relevant. Reliabilitet handler om empirien som pålitelig og troverdig.

Det er ikke automatikk i at det respondentene sier i et intervju representerer virkeligheten, og en forsker kan ikke ta det for gitt at det er slik (Jacobsen, 2015, s. 228-229). Derfor har det vært viktig for meg å utforme spørsmål som svarer på studiens problemstilling, og som får frem fylldige og nyttige beskrivelser fra respondentene. Ved å gjennomføre individuelle intervjuer slik som i denne studien, opplevde jeg det som positivt å kunne ta tak i de svarene respondentene ga der og da, og spørre videre for å få enda grundigere svar. Det var viktig å få frem den enkeltes holdning og egne tanker rundt identitet og veteranbegrepet. Identitet er personlig, og respondentene må på den måten kunne sies å være nær fenomenet som skal undersøkes. Kravene om deltakelse i internasjonale operasjoner er oppfylt, og respondentenes førstehånds betraktninger er da relevante for undersøkelsen. Kilder har større tiltro dess nærmere de er fenomenet som undersøkes (Jacobsen, 2015, s. 230). Jacobsen skiller mellom intern og ekstern validitet (Jacobsen, 2015, s. 228). Intern validitet eller gyldighet handler om hvorvidt resultatene av datainnsamlingen er sanne og reelle. Ekstern gyldighet handler om hvorvidt funnene kan overføres eller generaliseres til andre enn dem som er undersøkt (Jacobsen, 2015, s. 237).

Jeg kjenner godt til Telemark bataljon gjennom arbeidet mitt, men avdelingen ble først og fremst valgt fordi de har hatt og fortsatt har stor oppdragsbelastning internasjonalt. På den måten kan avdelingen sies å være representativ for de stadig tjenestegjørende veteranene. Likevel kan man se for seg at svarene kunne blitt noe annerledes ved å intervju stadig tjenestegjørende soldater med erfaring fra internasjonale operasjoner i luft- eller sjøforsvaret eller andre hæravdelinger med mindre erfaring fra internasjonale operasjoner. Det kan også ha noe å si for resultatene av intervjuene at Telemark bataljon har opplevd å miste soldater i strid, noe som kan bidra til å utvikle et spesielt fellesskap eksklusivt for de som har opplevd det.

---

4 Presentasjon av funn

Bak utvikling av en problemstilling og forskningsspørsmålene, ligger en del antakelser om hva man vil finne. Presentasjon av funn vil kunne underbygge disse antakelsene, men vil også kunne vise uventede resultater (Jacobsen, 2015, s. 393).

Dette kapittelet vil presentere relevante funn fra intervjuene med bakgrunn i de tre perspektivene som skissert i kapittel 1.2. Funnene vil konsentrere seg om det som berører problemstillingen, og ikke nødvendigvis all den informasjonen som kom frem under hvert intervju. Under innledningen i intervjuene og også underveis, kom det frem mye informasjon som ikke er knyttet direkte til studiens problemstilling. Dette kan si noe om bakgrunn for hvorfor respondenten svarer som han gjør, men all informasjonen er likevel ikke relevant for å besvare problemstillingen.

I delkapittel 4.1 belyses de faktorene som kan være til betydning for om soldatene velger å identifisere seg med veteranbegrepet. Det vil si hvordan de selv velger å definere veteraner, hvordan myndighetenes og Forsvarets arbeid siden 2008 har påvirket innholdet i veteranbegrepet sett fra soldatenes perspektiv, og hvordan de tror det sivile samfunnet ser på veteraner. I delkapittel 4.2 presenteres soldatenes behov for å være en del av det praksisfellesskapet som veteraner kan representere.

Sitater fra intervjuene benyttes for å belyse respondentenes mening.

4.1 Soldatenes vurdering av veteran som identitet

Hensikten med den første delen av intervjuet var å finne respondentenes egne tanker om hvem som er veteraner og hvorvidt de ser på seg selv som veteraner. Dersom de ikke identifiserer seg som veteraner, hvilke andre konkurrerende identiteter finnes?

4.1.1 Hvem er veteraner?

De ulike styringsdokumentene som er presentert tidligere i oppgaven, setter et klart likhetstegn mellom deltakelse i internasjonale operasjoner og veteran.

Respondentene ser en klar binding mellom begrepet veteran og det å ha tjenestegjort i en utenlandsoperasjon. Alle respondentene har tjenestegjort i minst én utenlandsoperasjon, og en soldat har hele ni kontingenter ute. Likevel har de ulike oppfatninger av hva som ligger bak det å kunne kalle seg veteran. En soldat forklarer det sånn:

”...For meg så er en veteran en som har vært i intops. Jeg har hatt den diskusjonen med Kristina og andre kjente og sånn, og er en veteran en som har vært i førstegangstjenesten, eller en i Tmbn som aldri har vært ute? Men jeg ser på en veteran, og det forbinder jeg med en som har vært i utlandet.”²

Respondentens definisjon av veteran sammenfaller med den definisjonen som brukes i Stortingsmelding nr. 34 fra 2008-2009, samt Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste fra 2011 og den påfølgende oppfølgingsplanen fra 2014 (Departementene, 2014, s. 8). En annen sier det er en betegnelse på at man har gjort en innsats for Norge på frivillig basis.

For flere av respondentene knyttes veteranbegrepet til både alder og tjeneste. Det ble synlig gjennom i flere intervjuer, og en soldat sier det slik: ”...når jeg ser på veteran så tenker jeg på de gamle og eldste gutta, de derre gamle kara...ja, de andre verdenskrig-gutta.”³ En annen sier det slik: ”...jeg ser på kanskje en veteran på en som har vært i Forsvaret, eller vært ute som på en måte som definisjon på veteran.”⁴ Respondent C02 tror identifisering har med hver enkelt sin referanseramme å gjøre: ”...jeg tror nok alle i en generasjon vil lettere hekte veteranbegrepet på de som kom før han. Som jeg vil gjøre med Libanon som er liksom den første knaggen jeg har...og det er jo alltid vanskelig å i tid identifisere deg selv med en gruppe som noen andre omtaler deg som.”

En soldat forteller om en samtale han har hatt med en av sine tidligere kolleger. Kollegaen har ikke deltatt i internasjonale operasjoner, og er usikker på om han kunne kalle seg veteran. Respondenten som stadig jobber i Telemark bataljon, velger på bakgrunn av dette en annen tilnærming til definisjonen av veteran. Han mener at ved å søke seg til en avdeling som

---

² Respondent A01: intervju, Rena, 5.september 2017

³ Respondent A02: intervju, Rena, 5.september 2017

⁴ Respondent B01: intervju, Rena, 5.september 2017

Telemark bataljon, jobbe der i flere år, og stå på beredskap og på den måten si seg villig til å reise ut, gjør en kvalifisert til å kunne kalle seg veteran.

En respondent synliggjør den kompleksiteten som ligger i å definere en gruppe: "...Veteranen er jo, et voldsomt aldersspenn da, helt fra Tysklandsbrigaden til en tjue år gammel grenader her. Og det er jo.... Så selv om alle er veteraner, så er det jo forskjellige kulturer og forskjellige generasjoner blant veteranene da."⁵ En annen soldat svarer slik på spørsmålet om hvem som er veteraner:

"...Det er jo to måter å se på det da. Du har jo de eldre som var i Libanon og sånn. Som er litt mer sånn i den klassiske typen veteran da, eldre type vært ute i krigen der. Også har du den nyere typen da, de som var i Afghanistan som nødvendigvis ikke er noe eldre, som er jevnaldrende med meg, og vært i en enda verre konflikt. Så det....jeg synes det er et skille mellom de to typene."⁶

Dette viser at veterangruppen ikke er en homogen gruppe som betegner kun én gruppe mennesker, men at den kan deles inn i undergrupper med faktorer som blant annet alder, hvor man har vært og hva slags oppdrag man har bidratt inn i. Og det er veteranene selv som ser disse faktorene. Det ses også ganske tydelig på direkte spørsmål om soldatene ser på seg selv som veteraner. To av soldatene som ser på seg selv veteraner, sier at det er noe som har kommet med alderen, og at det ikke var noe de brukte om seg selv de første gangene de deltok i internasjonale operasjoner.

4.1.2 Ser de på seg selv som veteraner?

Selv om respondentene forbinder veteran med deltakelse i internasjonale operasjoner, er det kun fire av dem som velger å betegne seg selv som veteraner. Disse begrunner blant annet dette med at de har vært i internasjonale operasjoner, og har gjort en innsats for Norge. Likevel er det noen av dem som mener at de muligens ikke er fullkomne veteraner fordi de ikke har vært ute mer enn en gang, eller at oppdraget ikke har vært like risikofylt som enkelte av de oppdragene Telemark bataljon har løst i Afghanistan. På spørsmålet om han ser på seg selv som veteran, svarer en:

---

⁵ Respondent A04: intervju, Rena, 5.september 2017

⁶ Respondent C01: intervju, Rena, 6.september 2017

”...Ja, det gjør jeg. Men jeg har jo fortsatt ikke vært i såne situasjoner som det var i Afghanistan, for eksempel...ja, de har jo sett og kanskje opplevd mer på kroppen da. Direkte i skuddveksling og sånn type ting, som jeg ikke har. Men jeg vil jo anse meg selv som en veteran for det. Jeg har også gjort noe viktig for å tjenestegjøre for Norge.”⁷

Han svarer videre at han ikke opplever at andre veteraner ser på ham som mindre veteran, selv om han har en slik oppfatning selv. Også en av de som velger å ikke kalle seg som veteran, begrunner dette med at han kun har vært ute en gang, og på et mindre risikofylt oppdrag som forsyningsoffiser i Afghanistan. Han bruker mange referanser til Telemark bataljons oppdrag nord i Afghanistan når han skal fortelle om eget oppdrag og hva han ikke har deltatt i. For han er veteraner ”...de gamlingene som har vært ute tre-fire ganger og opplevd litt sånn strid, og blitt skutt på og fått sand mellom tærne og sånn.”⁸ Han sier likevel at dersom noen kommer til å spørre om det er noen veteraner i lokalet, kan det hende han rekker opp hånda. Han sier også at veteranidentiteten kunne vært sterkere hvis han hadde vært ute flere ganger. Videre mener han veteran er en hedersbetegnelse, og et kvalitetsstempel.

Flere av de som ser på seg selv som veteraner, sier at dette kom med alderen, og at de ikke så på seg selv som veteraner etter den første turen ut på internasjonale oppdrag.

For mange av de som velger å ikke kalle seg veteran, er det et poeng at de fortsatt jobber i Forsvaret, og mest sannsynlig skal delta i internasjonale operasjoner igjen. Dette på tross av at de ser at man gjennom å ha deltatt i en internasjonal operasjon defineres som veteran av myndighetene. Soldatene ser på de internasjonale oppdragene som en naturlig del av tjenesten i Telemark bataljon. En soldat sier det slik:

”...jeg kom jo inn i Forsvaret når det...i 2004, da var vi jo allerede ute, og i Hæren spesielt. Det var et fokus på innsatsforsvaret, du skulle bidra i intops. Så for meg har det alltid vært en naturlig del av det å jobbe i Hæren. Så jeg ser ikke på det som...ja, det er naturlig da.”⁹

---

⁷ Respondent A03: intervju, Rena, 5.september 2017

⁸ Respondent C04: intervju, Rena, 6.september 2017

⁹ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

Innledningsvis i intervjuene blir respondentene spurt om hvorvidt de ser på deltakelse i internasjonale operasjoner som en naturlig del av tjenesten i Telemark bataljon, og alle svarer at det er en stor del av tjenesten, og en del av motivasjonen for å søke seg til avdelingen.

Flere svarer at de ikke vil kalle seg veteraner så lenge de er stadig tjenestegjørende, men at det kan komme når de avslutter tjenesten i Forsvaret, og blir sivile. Som en sier: "...jeg er fortsatt her, og den dagen jeg slutter er jeg veteran."¹⁰ En respondent mener at det ikke nødvendigvis er en automatikk i å kunne kalle seg veteran fordi man har deltatt i en internasjonal operasjon:

"... Jeg har ikke tatt valget at jeg skal gå tilsides, og ikke gjøre det. Og da driver jeg fortsatt på. Kall det, det er som krigen ikke er ferdig da, om man skal bruke et flåsete ord om det. Og da er jeg vel for så vidt per def ikke veteran, bare fordi jeg har vært ute."¹¹

Han sier videre at veteran betyr gammel og erfaren med et pensjonistpreg over seg, noe han ikke vil se på seg selv som før han blir 57 år og skal slutte i Forsvaret. Han ser på seg selv som soldat og befal, og det er hans profesjon og "...dette er det jeg er."

For flere av soldatene er det altså det å avslutte den aktive tjenesten som kvalifiserer til å kalle seg veteran, og det er først da de ser for seg at de vil kunne kalle seg veteraner.

Blant de som ikke velger å kalle seg veteraner, nevnes særlig det at veteranbegrepet er forbundet med sykdom og problemer. En respondent sier at han ikke bruker veteran om seg selv, eller benytter seg av ulike veterantiltak fordi: "...for det at veldig mange av de som fronter veteransaken i dag, er mitt inntrykk at de har en ballast. Slik at veteranbegrepet blir synonymt med problemer."¹² En annen mener at veteranbegrepet i Norge har et stigma med bakgrunn i de sakene som har vært profilert i media angående manglende erstatninger til veteraner. Dette tror han ikke soldatene har lyst til å identifisere seg med. En annen respondent trekker frem veteraner fra Libanon spesielt: "...når man ser på de veteransidene,

---

¹⁰ respondent B01: intervju, Rena, 5.september 2017

¹¹ Respondent C02: intervju, Rena, 6.september 2017

¹² Respondent C03: intervju, Rena, 6.september 2017

---

så er det litt mye sånn... litt flåsete sagt, mye klaging fra Libanon-veteraner som vil ha rabatter på kollektiv transport på veterankortet sitt og sånt. Kan ikke si jeg forbinder meg med de.”¹³

En annen respondent velger å se på dette på denne måten:

”...Libanon-veteranene har ingenting med sykeliggjøringen å gjøre, det er systemet rundt, og hvordan en blir ivaretatt som har med det å gjøre. Så det er bare en systemsvikt. Så det fortjener ikke å bli kasta på de. Stakkars folk. Rett og slett. Det er ikke bra. Det er ikke dems feil.”¹⁴

4.1.3 Har soldatene konkurrerende identiteter?

På spørsmål om hva de velger å kalle seg de som ikke ser på seg selv som veteraner, svarer de soldat, leder, offiser eller kriger. En respondent trekker frem sin utdanning på Krigsskolen, og den prosessen han var i gjennom der med tanke på identitet og profesjonsidentitet. Som han sier: ”...en ting er intops, men det er noe mer da.”¹⁵ Han sier videre at han tror at generasjoner før han har en sterkere tilknytning til det å være veteran uten at han utdyper ytterligere.

Det er kun en av respondentene som trekker frem familiemenneske som en av sine konkurrerende identiteter, ved siden av å være en pliktoppfylgende kriger og veteran.

Når det gjelder alderssammensetning på de som svarer at de er veteraner, varierer alderen fra 27 til 34 år, og de har i gjennomsnitt tjenestegjort 8,25 år i bataljonen. For de som svarer at de ikke ser på seg selv som veteraner varierer alderen fra 27 til 42 år, og de har tjenestegjort i gjennomsnitt 8,5 år i bataljonen. Det vil si at de som definerer seg som veteraner er noe yngre enn de som velger å ikke gjøre det, mens tiden ved avdelingen er omtrent lik.

4.1.4 Soldatenes forhold til praksisfellesskap

Under dette avsnittet vil jeg se på hvordan respondentene vurderer sitt behov for et praksisfellesskap utenfor den aktive tjenesten.

---

¹³ Respondent B01: intervju, Rena, 5.september 2017

¹⁴ Respondent C02: intervju, Rena, 6.september 2017

¹⁵ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

Flere av respondentene svarer at de opplever å ha et fellesskap i avdelingen, i kompaniet, i troppen eller i laget, og det legges vekt på hvor stor betydning dette fellesskapet har for å utføre jobben og ta vare på hverandre. En soldat sier det på denne måten:

”...Når andre kanskje vil komme inn i den sonen hvor man tenker på kun seg sjøl, så har du personer som fortsatt klarer å tenke utad og tar vare på hverandre, selv om man blir sliten og ikke har spist og alt sånt. Det fellesskapet er svært, svært viktig.”¹⁶

Flere trekker frem det fellesskapet de har på jobben som en viktig grunn for at de ikke ser behovet for å delta på veteranaktiviteter og treff i regi av Forsvaret eller frivillige veteranorganisasjoner. En beskriver det sånn: ”...det kan være at vi er såpass...vi har ikke behovet ennå. Det kan være at behovet dukker opp når en slutter.”¹⁷ En soldat tar også frem at de ulike gruppene veteraner er så forskjellige, og har forskjellige erfaringer, at det blir mer en omsorgsrolle han tar på seg når han snakker med for eksempel veteraner fra Libanon. Han sier det slik:

”...Vi er ...det er stygt å si det, men vi er så mye flinkere enn det de var. Det kan ikke sammenlignes en gang. Og man synes jo synd på de. Det gjør det kanskje litt, ikke vanskelig, men det gjør kanskje at det blir litt sånn... ikke at det kommer opp en vegg, men det gjør bare at det ikke skjer da.”¹⁸

Han mener også at det er en utfordring å få tid til å oppsøke andre veteraner. Det er heller ikke et behov han kjenner på, fordi han og kollegene snakker om disse tingene hver dag.

Telemark bataljon arrangerer blant annet større jubileumsfester hvor de inviterer personell som tidligere har jobbet ved avdelingen, og disse arrangementene nevnes av flere som gode arenaer for å kunne prate sammen med de man har vært ute sammen med. Det er også flere som forteller om treff som lag, tropper eller kompanier har iverksatt for både stadig tjenestegjørende og tidligere kolleger. Dette beskrives som lavterskeltilbud som fenger og interesser, fordi man treffer de man har en felles historie med. En av respondentene beskriver det slik:

---

¹⁶ Respondent C01: intervju, Rena, 6.september 2017

¹⁷ Respondent C03: intervju, Rena, 6.september 2017

¹⁸ Respondent C02: intervju, Rena, 6.september 2017

”...så du har en annen, jeg kalte det for generasjonskløft da, mellom Libanon og bakover og spesielt de som har vært ute i enkeltstående stillinger eller JAR-oppsetninger og den type ting, de har nok en tilhørighet til veteranbegrepet, mens de som jobber her har mer tilhørighet til avdelingen.”¹⁹

Selv om flere sier de ikke har behov for å treffe veteraner fra tidligere internasjonale oppdrag, er det noen som sier de gjerne skulle sett at det var etablert et samlingssted for veteraner i for eksempel Oslo. Som den samme respondenten sier videre: ”...det betyr noe å møtes.”²⁰

4.2 Hvordan soldatene oppfatter veteransatsningens påvirkning på veteran som begrep

Alle respondentene i studien sier de har kjennskap til en del av de tiltakene som er iverksatt for å øke anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteraner, enten ved egen deltakelse eller ved å ha snakket med andre. De har alle deltatt på det som kalles ettårsprogrammet, og som innebærer en samling før soldatene lander i Norge og mottar sine medaljer sammen med familier og venner. En beskriver det slik:

”...jeg har kun vært på to mellomlandinger. Og mellomlanding blir fort oppfattet som, kall det litt sånn stressende da. For det at man tenker man ikke har behov for det...det er veldig sånn stor sak ut av det da. Så kommer det selvfølgelig an på hvordan oppdraget har vært, men det er jo individuelt hvordan man, kall det, opplever det. Og kanskje noen har behov som andre ikke har. Så mellomlanding er jeg veldig fan av.”²¹

En annen respondent mener mellomlandingen ikke er hensiktsmessig slik den er lagt opp i dag, og at tilbudet om samtale med psykolog der kommer for tidlig i prosessen.

Om medaljeseremonien ved hjemkomst sier en respondent:

”...Veldig, altså mange var sliten, man har egentlig ikke lyst til å stå der på oppstillingsplass, men det at det kommer noen på en måte tar seg tida, det blir satt pris på. Kanskje ikke der og da, men i ettertid så tror jeg det er viktig.”²²

---

¹⁹ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

²⁰ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

²¹ Respondent C03: intervju, Rena, 6.september 2017

²² Respondent C03: intervju, Rena, 6.september 2017

En av de andre soldatene sier også at han har hørt andre si at anerkjennelsen ved å motta medaljen på en større seremoni oppleves som bra. Han sier videre at tiltakene ved hjemkomst er vel verdt pengene, og at det er fortjent for de som har vært ute. Han snakker også om mellomlandingens betydning for miljøet internt ved avdelingen, og at det er der kolleger skværer opp og setter strek for de uoverensstemmelsene de eventuelt har hatt seg imellom underveis i oppdraget.

En annen sier dette om anerkjennelse:

”...jeg mener det er helt andre tiltak som må til for å treffe den nye generasjonen veteraner da, enn nødvendigvis anerkjennelse. For det har de fått. På mange måter. De har medaljer, de har... Jeg tror nok det var, virker det for meg, at det var mer et issue for de som var før oss, at de ble liksom litt glemt.”²³

Noen av respondentene nevner også veterandagen 8.mai som et godt tiltak som de ikke nødvendigvis deltar på annet enn ved en intern markering i leiren. Markeringen betyr mest for soldatene de gangene det er representanter fra avdelingen som mottar dekorasjoner, og da ønsker de å delta på det offisielle programmet på Akershus festning.

Respondentene fikk spørsmål om hvorvidt de trodde veteransatsningen de siste ti årene hadde hatt en påvirkning på veteranbegreps betydning. Av de som velger å se på seg selv som veteran, sier en at Forsvarets veteransatsning siden 2012 har bidratt på en positiv måte: ”...så har det blitt gradvis fokus på hva er en veteran, og veldig fokus på at en veteran er ikke en som er, som har med seg laster, men at det er en ressursperson da.”²⁴ En annen respondent sier det slik: ”...man har merka veldig godt det arbeidet som ble starta opp da, eller hvert fall at det ble lagt mer fokus på det...så man merker det trykket som har kommet på det.”²⁵

En av respondentene som ikke kaller seg selv veteran, har sett den satsningen som er gjort innenfor veteranområdet de siste årene, og mener man bør gjøre enda mer av det. Det er de positive historiene som må fortelles, og de finnes det mange av. Forsvaret bør i mye større grad trekke frem historier om veteraner som jobber i bedrifter og organisasjoner og som har

---

²³ Respondent B02/02: intervju, Rena, 5.september 2017

²⁴ Respondent A01: intervju, Rena, 5.september 2017

²⁵ Respondent A04: intervju, Rena, 5.september 2017

---

bakgrunn fra Forsvaret. Som han sier: ”...så jeg ville highlighta de personene mye større enn det som frem til nå er gjort, i hvert fall. Nå drukner de i mengden av de andre.”²⁶ Han sier også at det vil ta tid å viske ut den delen av veteranbegrepet som forbindes med Balkan og Libanon, fordi seleksjonen og konteksten rundt internasjonale operasjoner i dag er så annerledes enn da.

Flere av respondentene mener det er for tidlig å se virkningen av Forsvarets og myndighetenes satsning allerede nå, og at det vil endre seg på sikt. En soldat sammenligner prosessen med å skifte kurs på en stor båt: ”...du kan begynne å vri på rattet, men det tar tid før det skifter kurs.”²⁷ Så selv om flere har sett endring i fokus de siste ti årene, mener de altså at ti år er for kort tid til å se endring i betydningen av veteranbegrepet. En av soldat som har tolv år i bataljonen og syv kontingenter ute sier: ”det her veteranbegrepet, er ikke sikkert det treffer... det er noe som er innført de siste åra. Det tar nok tid, det er ikke gjort over en natt det veteranbegrepet.”²⁸

En av soldatene mener Forsvaret skal være forsiktig med å skjære alle veteraner over en kam, og si at en veteran er en veteran. Som han sier: ”...i mitt hode så er dem ikke det. Den generasjonskløfta vi snakket om, hvor de nye ikke kjenner seg igjen i de gamle.”²⁹ Å være veteran bør ikke være et automatisk kvalitetsstempel. Han sier: ”...at du er en veteran betyr ikke at du verken er flink i jobben din eller er en god person, eller noe som helst...handlingene dine har noe å si.”³⁰

4.3 Hvordan soldatene oppfatter samfunnets syn på veteraner som profesjon

Respondentene fikk spørsmål om hva de tror at det sivile samfunnet mener om veteraner, og hvordan påvirker dette respondentenes eget syn på veteranidentiteten.

---

²⁶ Respondent C03: intervju, Rena, 6.september 2017

²⁷ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

²⁸ Respondent B01: intervju, Rena, 5.september 2017

²⁹ Respondent B02/03: intervju, Rena, 5.september 2017

³⁰ Respondent C02: intervju, Rena, 6.september 2017

Her er det flere respondenter som tror at det sivile samfunnet ikke er særlig opptatt av veteraner, eller ikke har forståelsen av hva det vil si å være veteran. En respondent mener at det er grunnet mangel på kunnskap blant de sivile, både når det gjelder hva soldatene gjør i internasjonale operasjoner, og hvorfor de gjør det. En soldat tenker at spesielt de eldre som har litt erfaring med militære, har en respekt for veteranene. Men som han sier: ”...så har du kanskje den yngre garden som er mer likegyldige til det, og er mer interessert i hvem som vant Paradise hotel.”³¹

Flere respondenter mener at veteranbegrepet er forbundet med sykdom også i det sivile samfunnet. En respondent sier at det er naturlig at sivile ser på veteraner som syke, når han selv gjør det. Han tror ikke veteranbegrepet er særlig utbredt i det sivile samfunn, men dersom det er det, er det forbundet med en ballast.

En respondent nevner media som de siviles kilde til kunnskap om veteraner. Og når det er veteranene som sliter som får mest spalteplass, blir det det inntrykket de sivile sitter med. Likevel mener han det skjedde en endring rundt 2007, og at flere nå tenker på veteraner som krigere. En annen soldat tar frem den såkalte Alfa-saken fra 2010 der soldater fra Telemark bataljon ble portrettert i bladet Alfa, og hvor forsvarsledelsen reagerte offentlig på en del av soldatenes utsagn:

”...da hadde vi jo vært i Afghanistan i ganske mange år allerede. Men at den endra et inntrykk av at en veteran var faktisk en som hadde opplevd noe, og var i mye større grad en ressurs da...og så fadet det litt ut. Det glemmes jo. Det sivile samfunn har jo sine ting å tenke på, ikke sant.”³²

Noen av soldatene snakker om andre lands fokus på veteraner, og mener det er fint med det nivået av anerkjennelse og oppmerksomhet veteranene får her til lands. En respondent sier også:

”...når du har vært et eller annet sted og jobba intensivt i syv måneder da, og vil senke skuldra. Så skal du ikke ha parade gjennom Karl Johan fordi du har kommet hjem fra

---

³¹ Respondent C01: intervju, Rena, 6.september 2017

³² Respondent B01: intervju, Rena, 5.september 2017

Kabul...Jeg synes ikke det er noe tap sånn sett at folk ikke bare...åh, dritbra at du har vært i Afghanistan.”³³

Han fortsetter med å si at det hadde vært rart dersom befolkningen ikke hadde satt spørsmålsteget ved det å sende soldater med ammunisjon til et annet land.

Det er ingen av respondentene som svarer at det sivile samfunns oppfatning av veteraner har noe å si for deres eget syn på veteranidentiteten eller hvorvidt de er stolte av egen innsats. En sier at han selv er stolt av å ha vært ute, og en annen sier det på denne måten: ”...jeg veit hva det å være veteran er, og så lenge jeg er stolt av å være veteran, så tenker jeg det er godt nok jeg.”³⁴

En av soldatene ønsker at de sivile skal kunne slippe å tenke at sånne som han finnes. Som han sier:

”...Det er jobben min. De skal slippe det. Men det er veldig kortsiktig tankegang da, da får vi ikke noe penger. Så det går jo ikke. Men det er jo det som er gleden da, det er kanskje der du tar motivasjonen til å gidde gjøre dette her, at du vet du gjør det for andre. Og jeg er villig til å gjøre det. Mens 90% av Norges befolkning ikke er villig til å gjøre det. Det er kanskje det som gir en stolthet og sånn.”³⁵

Under intervjuene sier flere av respondentene at de ikke snakker med sivile venner og familie eller andre om den jobben de gjør i Forsvaret. Noen forteller heller ikke at de jobber i Forsvaret, eller at de har vært ute i internasjonale operasjoner. En sier: ”...Ikke at jeg er så lukka, men jeg synes ikke det er min oppgave på en måte å spre det, da får de heller spørre.”³⁶

En annen soldat utdyper:

---

³³ Respondent C04: intervju, Rena, 6.september 2017

³⁴ Respondent A01: intervju, Rena, 5.september 2017

³⁵ Respondent C02: intervju, Rena, 6.september 2017

³⁶ Respondent A01: intervju, Rena, 5.september 2017

”...det er ikke så lett å snakke om det, for folk reagerer forskjellig. Noen er veldig sånn motstandere av å blande seg inn i et land, og noen er veldig sånn.. jøss, hvor mange har du drept? Og så vil jeg ikke være den fyren som får det spørsmålet på fest liksom.”³⁷

5 Drøfting

Hensikten med denne studien er å undersøke hvordan de stadig tjenestegjørende soldatene tar imot betegnelsen veteran. Intervjuer har vist at soldatene er noe delt i deres oppfatning av innholdet i begrepet, og hvorvidt de ser på seg selv som veteraner.

Dette kapittelet bygger på presentasjon og mine tolkninger av funn i kapittel fire. Det finnes lite eller ingen annen forskning hvor profesjonsidentitet ses i sammenheng med veteranidentitet, så den empiriske bakgrunnen er begrenset. Jeg vil derfor drøfte funnene opp mot den teoretiske fremstillingen i kapittel to, samt studiens kontekst i kapittel en.

Oppgavens problemstilling er knyttet til den betegnelsen myndighetene velger å bruke på Forsvarets veteraner, og hvordan stadig tjenestegjørende soldater med bakgrunn fra internasjonale operasjoner tar imot denne. Den definisjonen som brukes på Forsvarets veteraner kan som tidligere vist beskrives som bred og inkluderende. Det samme kan sies om det ivaretakelses- og oppfølgingssystemet som nå er bygget opp rundt veteranene på bakgrunn av hvem som defineres som veteraner. Denne studien velger å se på veteranidentiteten som en profesjonsidentitet, og det fellesskapet de har seg imellom som et praksisfellesskap slik Wenger beskriver det (Wenger, 2004, s. 59).

Jeg vil drøfte hvilke faktorer som påvirker soldatenes danning av identitet, og dette kapittelet vil bruke de samme overskriftene og perspektivene som i kapittel fire.

---

³⁷ Respondent C04: intervju, Rena, 6.september 2017

5.1 Soldatenes vurdering av veteran som identitet

Dette kapittelet deles inn på samme måte som kapittel 4.1 med ulike delkapitler som tar for seg hvordan de stadig tjenestegjørende soldatene ser på veteraner generelt og seg selv spesielt.

5.1.1 Hvem er veteraner?

Respondentene har ulikt syn på hvem de mener er veteraner, selv om de fleste av dem setter det i sammenheng med deltakelse i internasjonale operasjoner. Hvis vi ser på definisjonen av veteran, ser vi som tidligere nevnt at det i historien gjerne ble brukt på soldater som hadde avsluttet sin tjeneste. I norsk sammenheng fikk begrepet veteran økt fokus da Stortingsmelding nr. 34 "Fra vernepliktig til veteran" i 2008-2009 kom med en rekke tiltak for sikre oppfølging av Forsvarets personell som tjenestegjorde i internasjonale operasjoner. Meldingen slo fast at flere av Forsvarets personell i fremtiden vil tjenestegjøre i utlandet (Forsvarsdepartementet, 2008-2009, s. 7), og med det kan man si at definisjonen inkluderer alle veteraner fra internasjonale operasjoner også fremover i tid. Andre tiltak som nevnt i kapittel 1.1 har også bidratt til økt fokus på veteran både som identitet og som profesjon. Den politiske viljen til å bruke mer ressurser på området, og øke anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteraner har vært betydelig de siste ti årene. Likevel kan det synes som om ti år er for kort tid til å endre det bildet noen sitter med om veteraner. Flere av studiens respondenter trekker frem et bilde av veteraner som eldre mennesker helt fra andre verdenskrig, frem til FN-oppgjøret i Libanon og videre til Afghanistan. En sa også at han trodde det var naturlig å tenke på de som hadde utført siste oppdrag, eller det oppdraget som hadde tiltrukket seg mest oppmerksomhet gjennom media. For han var det Libanon-veteranen, men han kunne se at de yngre soldatene så tilbake på veteranene fra Afghanistan på samme måten. Dette bildet stemmer overens med den definisjonen som benyttes av myndighetene i de ulike handlings- og oppfølgingsplanene, samt fra Stortingsmelding nr. 34 fra 2008-2009. Det kan se ut som om myndighetene ønsker å inkludere alle med bakgrunn fra internasjonale operasjoner i den samme gruppen. Heggen kaller dette utvikling av kategori, når eksterne definerer felles trekk hos en kollektiv gruppe de selv ikke tilhører (Molander & Terum, 2008). Enkelte respondenter trekker frem det som problematisk, da det er snakk om en gruppe mennesker fra ulike generasjoner, med forskjellige kulturer og bakgrunn. Myndighetenes definisjon av veteran, inkluderer alle som har tjenestegjort i Tysklandsbrigaden i perioden 1947 til 1952, og frem til de som i dag tjenestegjør i for

---

eksempel Irak og Mali. Det vil si at man ønsker å anerkjenne, ivareta og følge opp veteraner med ulike behov over den samme lesten. Likevel understreker Stortingsmelding nr. 34 at veteraner ikke er en homogen gruppe, men en gruppe med ulike behov og erfaringer (Forsvarsdepartementet, 2008-2009, s. 10). Videre påpekes behovet for å klargjøre betydningen av begrepet, for å sikre felles forståelse og anvendelse av det. På den måten erkjenner myndighetene at gruppen er mangeartet, samtidig som man ønsker å inkludere alle i det samme begrepet. På en annen side trenger ikke dette å være en utfordring dersom vi ser på hva Heggen sier om gruppeidentitet og hva som gjør det til en kollektiv gruppe (Molander & Terum, 2008, s. 323). Det er ikke nødvendigvis felles handlingsmåter som definerer gruppen, men heller hvordan de slutter opp om de samme symbolene. Slik veteranene beskriver det, har de ulike forhold til begrepet veteran, og deres ulike bakgrunner og erfaringer gjør at de gjennom ulike behov også handler på helt ulike måter. Likevel er de stolte av den jobben de gjør og har gjort for Forsvaret og fedrelandet, og identifiserer seg med det samme referansegrunnlaget. Denne stoltheten over egen innsats kan være en del av symbolikken Heggen snakker om.

Anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging er en større del av oppdraget nå enn tidligere. For dagens stadig tjenestegjørende veteraner, er dette en obligatorisk del av det å dra ut i internasjonale operasjoner. Å bli ivaretatt av arbeidsgiver blir en mer naturlig del av jobbhverdagen enn det var tidligere da dette ikke var på plass på samme måten. Sammen med faktoren hyppige utenlandsoppdrag, kan det synes som dette bidrar til å hverdagsliggjøre det å være veteran. Dette sammenfaller også med respondentenes syn på det å være veteran i Telemark bataljon.

Kåre Heggen (Molander & Terum, 2008, s. 323) snakker om at både den eksterne kategoriseringen og den interne definisjonen av en kollektiv gruppe bidrar til å skille mellom grupper. Myndighetenes definisjonen av veteran krever deltakelse i internasjonale operasjoner, og utelukker dermed de soldatene som ikke har denne erfaringen med seg. En av soldatene som ble intervjuet på Rena, satte ikke dette skillet mellom veteraner. For han var kollegene veteraner ved aktivt ha søkt stilling i en operativ avdeling, og sagt seg villig til å reise ut i internasjonale operasjoner med den risiko det fører med seg. To andre respondenter mente at type oppdrag i utenlandstjeneste kunne ha betydning for hvorvidt man kan se på seg

---

selv som veteran eller ei. Selv om de ikke hadde opplevd at andre soldater og veteraner satte spørsmålstejn ved deres erfaringer ute, definerte de selv denne tjenesten som mindre verd. Deres referansegruppe var veteraner fra Afghanistan og gjerne de fra Telemark bataljon som tidligere tjenestegjorde nord i landet, og opplevde å være i hyppige stridskontakter. Her ser vi flere eksempler på at veterangruppen inneholder flere undergrupper som defineres av hvordan soldatene ser på seg selv innenfor profesjonen. Det vil igjen si at for noen er ikke den kollektive identitetsknytningen så sterk, men det er sannsynlig at den vil komme hos disse soldatene ved deltakelse i flere internasjonale oppdrag, eller flere år som ansatt ved bataljonen slik noen av respondentene svarer er tilfellet for dem.

Flere av respondentene snakker om veteranene fra FN-operasjonen i Libanon når de snakker om hvem de forbinder med veteranbegrepet, og gjerne tilknyttet et sykdomsaspekt som har vært mye fremme i media. Poulsen (2009, s. 88) har gjennom sin forskning på veteranbegrepet, også sett at det meste av det som er skrevet om veteraner i nyere litteratur i Danmark og den vestlige verden fokuserer på de dysfunksjonelle aspektene ved å være veteran. Det kan også sies å være slik i Norge, da et søk på forskning gjort på veteraner, viser en hovedvekt innen helse og helsemessige konsekvenser av deltakelse i internasjonale operasjoner. Men dersom man ser nærmere på disse undersøkelsene, ser man at den psykiske helsen til veteraner ikke er dårligere enn i samfunnet for øvrig. UNIFIL-undersøkelsen fra 2016 sier blant annet at den psykiske helsetilstanden til norske veteraner fra UNIFIL er i hovedsak god (IMPS, 2016, s. 8). Den norske undersøkelsen av veteraner fra Afghanistan i 2012, ga omtrent de samme resultatene (KPS, 2012, s. 8). Sammenlignet med den norske befolkningen for øvrig, ligger veteranenes helse på samme nivå eller over. Likevel er det sykdom og stigmatisering respondentene trekker frem under intervjuene. Dette kan ha en sammenheng med at veteraner fra tidligere operasjoner har måttet kjempe for å få den oppfølgingen de mente de hadde krav på, og gjorde det gjennom media og andre virkemidler. Kampen for aksept for sine erfaringer og utfordringer, gjorde dem synlig som gruppe i det offentlige. På en måte kan det å måtte kjempe for sine rettigheter, styrke en kollektiv gruppe (Molander & Terum, 2008, s. 324). Man står sammen om opplevelsene, og sammen om kampen for gruppens legitimitet. Empirien i denne studien kan likevel tyde på at denne prosessen også kan ha hatt en negativ effekt. Selv om en respondent ser at denne kampen og sykkeliggjøringen ikke er veteranenes ansvar, er det for flere av respondentene et poeng at de ikke vil identifiseres med en gruppe som fremstår med problemer og en negativ ballast.

5.1.2 Ser de på seg selv som veteraner?

Alle respondentene svarer at deltakelse i internasjonale operasjoner er en naturlig del av tjenesten i Forsvaret og Telemark bataljon. Varierte oppdrag ute og hjemme nevnes også som en betydelig motivasjonsfaktor for å søke seg til denne avdelingen. Selv om det er sammenheng mellom hvordan respondentene definerer veteran, og Telemark bataljons hyppige deltakelse i internasjonale operasjoner, svarer over halvparten av respondentene at de ikke identifiserer seg selv som veteraner. Og de begrunner dette med at de er i stadig tjeneste, og internasjonale operasjoner er en naturlig del av det å jobbe i Telemark bataljon. Noen vil si at veteranen blir til i felten gjennom de utviklings- og modningsprosesser som skjer der (Poulsen, 2009, s. 85). Tidligere var det mer vanlig at soldaten kom fra et sivil yrkesliv og gikk tilbake til dette når han eller hun kom hjem fra tjeneste i internasjonale operasjoner, og tjenesten ute var noe som skjedde kun en eller få ganger. Dette er ikke lenger tilfelle, noe respondentene i denne studien beskriver. Derfor er det i dagens situasjon med en stående avdeling så mye mer som bygger og utvikler profesjonsidentiteten til soldatene, og som blir en mer naturlig del av de prosessene Poulsen beskriver. Dette kan også være bakgrunn for at en av soldatene som er intervjuet mener at forskjellen mellom dagens veteraner og veteraner fra tidligere operasjoner, er at de som reiser ut i dag er mye flinkere til å løse oppdraget. Hvis man ser dette i sammenheng med at soldatene fra Telemark bataljon i hovedsak drar ut som lag eller kompanier som jobber sammen og er godt samtrente, er ikke dette nødvendigvis feil.

Forsvaret synliggjør i ulike sammenhenger at det er så mange som over 100.000 nordmenn som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, med nettopp deltakelse i internasjonale operasjoner som eneste krav for å kunne kalle seg veteran. Selv om det likevel er en liten del av den norske befolkning som har tjenestegjort utenlands, kan dette forsøket på å etablere en stor veterangruppe fra myndighetenes side muligens tjene mot sin hensikt dersom hensikten er å få medlemmene til å se på seg selv som like. En konsekvens av en vid definisjon uten ytterligere begrensninger, kan gjøre gruppemedlemskapet lite eksklusivt for dem det gjelder. På en side kan dette ha bidratt til en intern differensiering av veteranene ut fra hvilket oppdrag de har vært en del av, eller hvilken avdeling de tilhører. To av soldatene som er intervjuet i denne studien, knytter veteranbegrepet til type oppdrag og det å ha deltatt i strid. Begge sammenligner sin tjeneste med den tjenesten kolleger har deltatt i tidligere i Afghanistan, og som for dem fremstår som mer risikofyllt og heftig. En av dem kaller seg ikke veteran, og

---

begrunner det med at han har vært ute kun en gang i et lite risikofylt oppdrag. Den andre kaller seg veteran på tross av dette fordi han har tjenestegjort for Norge. De som svarer at de er veteraner svarer at dette kom med alderen eller som en konsekvens av det fokuset veteranbegrepet har fått de siste årene. Dette kan tyde på at veteranbetegnelsen er noe man må fortjene gjennom en bestemt type tjenestegjøring internasjonalt. En annen soldat sier at det ikke bør være automatikk i at veteran brukes som et kvalitetsstempel, noe som understøtter antakelsen om at betegnelsen er noe man må gjøre seg fortjent til.

Respondentene ble ikke spurt om sivil stand og familie, men det er rimelig å tro at flere av dem har familie, barn og en aktiv fritid. Respondentene er i den aldersgruppen hvor etablering normalt sett skjer, og det er ingenting som tyder på at militært personell er annerledes enn samfunnet for øvrig på dette. Denne perioden i livet kan for mange oppleves som hektisk, også uten en krevende jobb som soldatene må sies å ha i Telemark bataljon. Det kan derfor tenkes at hverdagene er fylt opp av både familiære, sosiale og jobbmessige aktiviteter som begrenser behovet for andre fellesskap. Behovet kan derimot vokse frem senere i livet når andre aktiviteter ikke lenger er aktuelle, eller man ikke har like mye som fyller hverdagen. Flere respondenter svarer at de muligens vil se på seg selv som veteraner når de slutter i Forsvaret. Dette kan henge sammen med punktet over om den hektiske hverdagen, men også med respondentenes syn på veteranen som en som har sluttet i Forsvaret og som ikke lenger er aktiv. Dette er i samsvar med Meads beskrivelse av selvet som en dynamisk prosess som utvikler seg etter som hvilken sosial sammenheng individet inngår i (Molander & Terum, 2008). Det er nærliggende å tenke at fokuset på veteran blir sterkere når en slutter å være soldat. Selv om Erikson har hovedfokus på ungdomsalderen, beskriver han også de dilemmaene som kan oppstå i voksen alder. I voksen alder handler det om å finne mening og oppleve mestring i arbeids- og familielivet. Respondentene i denne studien sier de er stolte over den innsatsen de gjør i kraft av yrket sitt, og det igjen kan tyde på at de opplever å mestre jobben sin. Denne stoltheten kan man se for seg bli transformert til stolthet over å være veteran når soldatidentiteten ikke lenger er like sterk.

5.1.3 Har soldatene konkurrerende identiteter?

De bruker gjerne ord som soldater eller kriger for å definere seg selv inn i yrkesrollen, og veteran er ikke den dominerende identiteten for dem. Også de som velger å bruke veteran på seg selv, har andre personlige identiteter som beskriver deres yrkesrolle i avdelingen. Ut ifra dette kan det tyde på at stadig tjenestegjørende soldater har supplerende eller konkurrerende identiteter som betyr like mye eller mer for dem. Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2007, sier at en felles identitet er viktig for å styrke Forsvaret. Men profesjonen svekkes ikke av at soldatene også identifiserer seg med sin primærrolle. Hvis vi velger å overføre dette til veteranidentiteten, kan det også ses slik at å identifisere seg som både veteran og soldat ikke nødvendigvis er negativt. De to rollene kan utfylle hverandre, og bidra til en positiv utvikling av veteranidentiteten gjennom impulser og erfaringer. Å være veteran betyr at du har erfaringer og kompetanse med fremmed kultur i komplekse og ofte risikofylte situasjoner. Som myndighetenes og Forsvarets definisjon viser, er det kun et krav om tjeneste fra internasjonale operasjoner som kvalifiserer en soldat til å kunne kalle seg veteran.

Definisjonen stiller ingen andre krav til veteranidentiteten. For soldatene består jobben av så mye mer enn det, og profesjonsidentiteten veteran blir ikke primærrollen selv om den kan sees å være en naturlig del av jobbhverdagen deres. Med utgangspunkt i at veteraner som kollektiv gruppe består av individuelle aktører vil de orientere seg på ulike måter og ha ulike tilknytninger til gruppen (Molander & Terum, 2008, s. 323). Resultater fra intervjuene viser at respondentene har forskjellige roller som betyr mest for dem, og de er ikke nødvendigvis enige om hvilke roller som er primærrollen. En av grunnene til at flere av respondentene ikke velger å ta veteranrollen, er fordi de ikke kjenner seg igjen i det bildet som tegnes av veteraner i det sivile samfunnet. Og når aktørene i et kollektiv tar med seg sin individuelle identitet, og disse ikke sammenfaller, kan det bli problematisk å danne et praksisfellesskap. Heier (Heier et al., 2014, s. 230-231) snakker om de operative avdelingenes innsats i internasjonale operasjoner, og hvordan dette har påvirket deres utvikling av profesjonsidentitet i retning av en mer ”hardbarket krigerkultur.” Han mener at denne utviklingen på taktisk og operativt nivå har skapt en avstand mellom soldatene som reiser ut, og det personellet som sitter på stabs- og ledelsesnivå som skal imøtekomme politikernes krav og påtrykk. Det viser at det kan være avstander også mellom stadig tjenestegjørende personell på ulike nivåer i Forsvaret, noe som også utfordrer utviklingen av en samlet identitet.

På den annen side må det diskuteres hvorvidt det er negativt at de stadig tjenestegjørende har andre identiteter som betyr mer for dem enn veteranidentiteten viser seg å gjøre. Å utøve den militære profesjonen krever enkeltindivider som evner å håndtere vanskelige og komplekse dilemmaer i møte med både mennesker og hendelser. Det handler om å utvikle seg som menneske og profesjonsutøver, og ta del i både samfunnsmessig og teknologisk fremgang for i ytterste konsekvens å måtte forsvare Norge og ta liv. Selv om Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2007 kan se ut som å ha en sterk formening om hvilke verdier og holdninger som skal ligge til grunn for utøvelsen av den militære profesjonen, snakkes det også om at de handlingsreglene og manualene ikke er nok for å løse de komplekse operasjonene soldatene er en del av. Det krever også individer med utviklet dømmekraft. Det er derfor grunn til å tro at det ønskes mennesker med ulik bakgrunn og erfaringer for å kunne bringe inn mangfold i utøvelsen og kulturen. Intervjuene i denne studien viser at soldatene har ulike tanker rundt egen identitet og profesjonen de er en del av, noe som underbygger den antakelsen. FFOD (Forsvarsstaben, 2007, s. 159) sier at profesjonen som helhet ikke svekkes av at den enkelte soldat, grenader eller offiser identifiserer seg med sin primærrolle, selv om det her er snakk om militære roller og ikke sivile roller som familiefar, bror eller fotballtrener. Det var som tidligere nevnt kun en respondent som snakket om at han har en sivil identitet som familiefar, og det kan være flere grunner til det. Tema for intervjuene var nært knyttet til respondentenes militære profesjon og arbeidsmessige kontekst, og intervjuene ble gjennomført på deres arbeidsplass i et presset og hektisk tidsskjema. Respondentene fikk heller ikke direkte spørsmål om deres sivile roller.

5.1.4 Soldatenes forhold til praksisfellesskap

Det kan være grunner til å diskutere om det fellesskapet som soldatene har i avdelingen, eller det fellesskapet som veteranene har etter endt tjeneste i internasjonale operasjoner, kan defineres som et praksisfellesskap slik Wenger beskriver det. Soldat og veteran som identiteter er personlige og knyttet til erfaringer, kompetanse og ens profesjonsutøvelse. Samtidig har soldatens og veteranenes individuelle identitetsdanning en sterk relasjon til det fellesskapet de er medlemmer av. Wenger-Trayner understreker det sterke båndet som må eksistere mellom medlemmene i et fellesskap for at det skal kvalifisere til praksisfellesskap (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner, 2015). Soldatene som har tjenestegjort i internasjonale

---

operasjoner får gjennom sitt arbeid andre og ofte sterkere opplevelser enn befolkningen for øvrig. Det er nærliggende å tro at dette skaper sterke bånd mellom medlemmene, noe intervjuene også bekrefter. De opplevelsene soldatene får når de tjenestegjør utenlands er noe av det som inngår i det Wenger kaller repertoar (Wenger, 2004). Felles repertoar inkluderer også bruk av blant annet symboler, ord, begreper, handlinger og rutiner, noe som kan ses på som en viktig del av utøvelsen av soldatprofesjonen. Den militære profesjonen har som andre profesjoner egne begreper og ord eller forkortelser som er blitt til som en del av deres praksis. Det er derfor nærliggende å tenke at det også gjelder for de som har deltatt i tidligere utenlandsoperasjoner. Slik blir det til at veteraner har behov for sine egne møteplasser med bilder og minner fra den tiden de tjenestegjorde utenlands.

Tjeneste i internasjonale operasjoner skaper ofte en tett gruppetilhørighet. Soldatene har kanskje opplevd intense hendelser sammen i en fremmed kultur, og impulser utenfra er begrenset i den perioden de er utenlands. Dette bidrar til at man lett blir sammensveiset som gruppe, og det er dette praksisfellesskapet som skaper det sterke samholdet. En av respondentene bruker dette som forklaring på at soldatene i Telemark bataljon har mer tilhørighet til avdelingen enn til veteranbegrepet. Når Wenger (Wenger, 2004, s. 91) snakker om praksisfellesskap, sier han at det er nære relasjoner av gjensidig engasjement som danner dette fellesskapet, og ikke det å jobbe fysisk sammen. På den måten kan veteraner fra ulike utenlandsoperasjoner i utgangspunktet danne et praksisfellesskap på bakgrunn av det engasjementet de alle utviser for det de har opplevd. Da jeg utførte intervjuene i Rena leir, fikk jeg innpass i Ormen Lange som er kontor- og garasjebygget til Telemark bataljon. På veggene henger flagg fra ulike internasjonale operasjoner, bilder av falne soldater og plaketter med navn på de fra bataljonen som har mottatt en stridsdekorasjon. Ned fra taket i foajeen henger vimpler med bilder og bokstavene TMBN. Når man kommer inn her, er man ikke i tvil om hvilken avdeling bygget tilhører. Det er et tydelig fokus på å bygge avdelingskultur gjennom å vise frem historie og stolthet. Det store oppmøtet av tidligere ansatte på avdelingens jubileum som noen av respondentene nevner, er også et tegn på den sterke avdelingstilhørigheten som mange kjenner på. Muligheten til å stadig møte sine tidligere kolleger som stadig tjenestegjør i bataljonen, og på den måten få kjenne litt på det aktive livet også etter at man har sluttet, kan nok dekke det behovet soldatene eventuelt ville hatt for et annet fellesskap. Ved siden av et hektisk arbeids- og familieliv, er dette nok også tilstrekkelig for å dekke de stadig tjenestegjørendes behov.

Det skal mye til for at omgivelser her hjemme klarer å konkurrere med det sterke kameratskapet som bygges opp ute. Respondentene i denne studien er stadig tjenestegjørende, og jobber i en avdeling med høy trenings- og øvingsaktivitet ved siden av å være en av de avdelingene i Norge som benyttes mest til operasjonsløsning internasjonalt. Soldatene jobber sammen med dem de drar ut sammen med, og de skal jobbe sammen også etter at de kommer hjem. Jobben de skal gjøre her hjemme, krever også mye av det samme samholdet som de utvikler ute, nettopp fordi de jobber i lag og makkerpar hele tiden. Det er derfor ingen store forskjeller på de sosiale arbeidsomgivelsene for de stadig tjenestegjørende soldatene.

Praksisfellesskap er steder hvor vi utvikler, forhandler og deler våre måter å se verden på (Wenger, 2004, s. 62). Soldatene gjør dette sammen på jobb hver dag, og kjenner ikke et behov for å oppsøke andre fellesskap for å utveksle historier og erfaringer. Dette handler også om den tidligere nevnte intensiteten som det å ha vært en del av situasjoner sammen som handler om liv og død. Man har sammen kjent på frykt for å bli skadet eller drept, og har forstått at man er avhengig av hverandre for å kunne overleve. Respondentene bruker også det at veteranene har så ulike erfaringer og opplevelser, som en forklaring på hvorfor de ikke ønsker å benytte seg av et annet praksisfellesskap. I det ligger også en overbevisning om at det kun er dem som har opplevd akkurat dette, og at det blir vanskelig å snakke med andre om det. Det gjelder også andre i samme avdeling som ikke har opplevd den samme situasjonen. Det sier også to av respondentene, som opplever at de ikke har vært i like alvorlige hendelser som sine kolleger i Telemark bataljon. Da er det ikke vanskelig å se for seg at det kan oppleves utfordrende å skulle dele historier med veteraner fra andre og tidligere oppdrag, som for eksempel Libanon. Dette kan også settes i sammenheng med at respondentene bringer opp bataljonens eller kompanienes egne fester og møteplasser som de mest egnede plassene å utøve fellesskapet på. Når vi da ser på Wengers teori om meningsforhandling som en kontinuerlig prosess påvirker individenes relasjoner til og i verden (Wenger, 2004, s. 68), kan det tenkes at andre fellesskap vil bli viktige for soldatene når behovene endrer seg i takt med for eksempel alder, erfaringer og omgivelser. Dog viser intervjuene at den interne avdelingsfølelsen hos de stadig tjenestegjørende soldatene står sterkt, og at det derfor er mulig at dette ikke vil endre seg før de slutter ved avdelingen, eller på annen måte opplever bortfall av andre praksisfellesskap. På en side sier Heier (Heier et al., 2014, s. 231) at det er naturlig å se for seg at soldatenes forhold til samhold og fellesskap vil kunne endre seg i takt med nedgangen i antall internasjonale oppdrag. Avdelinger som har opplevd stor belastning med

---

tanke på oppdrag i internasjonale operasjoner, og som nå opplever en endring i hyppigheten, vil trolig få en utskiftning av personell fremover. Med dette kommer ny erfaring og andre impulser, som vil endre fellesskapet i avdelingen på en eller annen måte. På en annen side har Telemark bataljon mange oppdrag både nasjonalt og internasjonalt i årene som kommer, og intervjuene viser at den interne avdelingstilhørigheten er sterk. Også for de som har sluttet ved avdelingen og som møter opp på de sosiale samlingene.

5.2 Hvordan soldatene oppfatter veteransatsningens påvirkning på veteran som begrep

Å endre kulturen i en organisasjon tar som kjent lang tid, noen vil til og med hevde det tar en hel generasjon. Norge har i moderne tid deltatt i internasjonale operasjoner siden 1947, men det tok likevel nesten 60 år før myndighetene etablerte et helhetlig og nasjonalt system for ivaretagelse, anerkjennelse og oppfølging av veteranene. Studien viser at soldatene har ulikt syn på veteraner, på tross av at de har merket det økte fokuset på å etablere et felles veteranbegrep blant veteranene, soldatene og i samfunnet. Dette underbygges av poenget med at større organisasjonsendringer tar lang tid, og at ti år i en slik sammenheng kan vise seg å ikke være lang nok tid. Gjennom de ulike planene for handling og oppfølging, viser myndighetene en etablert strategi for veteranarbeidet. Noen vil si at kultur spiser strategi til frokost, og at arbeidet krever tålmodighet og standhaftighet. Identiteten sier noe om hvem man er som individ, og profesjonsidentiteten det samme innenfor arbeidslivet. Dette er grunnleggende og sterke verdier, og det er ikke vanskelig å se for seg at det er en omfattende prosess å skulle endre hvordan mennesker ser på seg selv. Myndighetene og Forsvaret har som tidligere nevnt iverksatt mange tiltak for å øke anerkjennelsen av veteraner i Norge. Frigjøringsdagen 8.mai ble i 2011 endret til også å være nasjonal veterandag som et ledd i å ytterligere anerkjenne veteranene (Departementene, 2011, s. 13). Respondentene i denne studien sier de har kjennskap til en del av de tiltakene som er iverksatt siden Veteranmeldingen kom. De er positive til mange av tiltakene, selv om noen sier at det nok er andre som har mer nytte av disse tiltakene enn dem selv. Det kan virke som om iverksetting av tiltak blir sett på som del av oppdraget, noe de må gjennom før de drar ut i internasjonale operasjoner, eller før de får reise hjem. Det blir et system som Forsvaret sentralt har igangsatt, og som soldatene må gjennomføre fordi det er obligatorisk og en del av tjenesten. Den

---

offisielle og kommunale markeringen av 8.mai er ikke noe de deltar på, men de markerer dagen internt i avdelingen i Rena leir før de fortsetter med daglige gjøremål. Enkelte respondenter fortalte at de ønsket å være tilstede på Akershus festning de gangene en av deres kolleger mottok en stridsdekorasjon, for å anerkjenne sine egne. Sett i sammenheng med den tidligere nevnte byggingen av avdelingstilhørighet som det kan tyde på at Telemark bataljon jobber med, kan det ses slik at det er den interne anerkjennelsen som har størst betydning blant de stadig tjenestegjørende soldatene.

I FFOD 2007 punkt 0603 beskrives det at kjernen i den militære profesjonen er gjennomføring av operasjoner. Dette stemmer godt overens med den erfaring veteraner etter internasjonal operasjoner har med seg, da de ofte har utført profesjonens ytterste gjerning. Denne sammenheng er sentral å merke seg, da denne utgaven av doktrinen kommer i noenlunde samme tidsperiode som veteransatsningens start. Det kan tyde på at dette sammenfallet i tid er et uttrykk for myndighetenes mer utviklede oppmerksomhet og bevissthet omkring både det å utøve den militære profesjon og det å være veteran på vegne av staten Norge. Her ønsket man fra begge perspektivene å bygge sterke identiteter hos både de som jobber i Forsvaret til daglig og de veteranene som har sluttet sin tjeneste. Samtidig skulle det sivile samfunnet ta større del av ansvaret for ivaretagelsen, anerkjennelsen og oppfølgingen av veteranene. Soldatene i denne studien er delte i hvorvidt veteransatsningen har tjent sin hensikt om å øke anerkjennelsen for veteraner generelt, og det kan være et tegn på at byggingen av profesjonsidentiteten som beskrevet i FFOD 2007 har vært mest sentral også for dem.

Det at flere respondenter mener at veteranbegrepet er stigmatiserende, er med på å lage en distanse mellom veteraner fra tidligere operasjoner og dagens operasjoner. Det å være operativ, ansatt i Forsvaret og på beredskap til utenlandsoperasjoner krever at man er skjerpet og i god fysisk form slik FFOD beskriver det (Forsvarsstaben, 2007, s. 158). Dersom soldatene opplever at veteranene fremstår som syke og lite ressurssterke, kan det gjøre at de ikke kjenner seg igjen i det bildet som tegnes, og styrken i identifiseringen til veteran som profesjon blir svak (Molander & Terum, 2008, s. 324). Respondentene ønsker at Forsvaret skal bære frem flere av de positive historiene om veteraner som jobber i større bedrifter, og som bruker sin veteranbakgrunn til noe konstruktivt. På en annen måte kan man utfordre de

---

stadig tjenestegjørende soldatene med bakgrunn fra internasjonale operasjoner om selv å engasjere seg i veteransatsningen og være den positive stemmen som viser en annen side ved veteranidentiteten.

5.3 Hvordan soldatene oppfatter samfunnets syn på veteraner som profesjon

Perspektivet om samfunnets syn på veteraner og hvorvidt soldatene lar seg påvirke av dette eller ikke, henger sammen med perspektivet i kapittel 5.2. En endring i begrepsinnhold tar tid, og det vil det gjøre også i et samfunnsperspektiv. Respondentene i denne studien tror at den norske befolkning ikke er spesielt opptatt av veteraner, eller har forståelse for hva det vil si å være veteran. Mange av veteranene har gjennom sin tjeneste opplevd nye og fremmede kulturer, sett mennesker som lever i nød og opplevd å bli skutt på eller at kolleger blir skadet eller drept. Deres opplevelser fra internasjonale operasjoner ligger langt fra den hverdagen man er vant med her hjemme. Soldatene som sendes ut i utenlandstjeneste i dag har trent på slike situasjoner, det har ikke resten av befolkningen da det ikke er et behov for det i et fredelig Norge. Slik er det naturlig at befolkningen ikke vet mye om hvilke opplevelser veteranene har med seg hjem igjen, eller hvor mye innsats som ligger bak en seks måneders kontingent i for eksempel Afghanistan. Heier (Heier et al., 2014, s. 229-230) skriver at avdelinger i Forsvaret med mange internasjonale oppdrag har utviklet en sterk avdelingsfølelse og er nærmest en sammensveiset familie. Med endring i karakter på de internasjonale oppdragene Norge deltar i, fra tradisjonell fredsbevaring til mer krigslignende operasjoner, økte også forskjellen mellom soldatene i Forsvaret og det norske samfunnet. Mens samfunnet har utviklet seg i en mer materialistisk retning, har de militære avdelingene utviklet en større grad av samhold og fellesskap. Dette samsvarer med de svarene respondentene gir når de snakker om fellesskapet i Telemark bataljon. Nedgangen i antall ungdommer som nå kalles inn til førstegangstjeneste i landet, gjør også sitt til at færre har et forhold og kjennskap til Forsvaret som organisasjon og arbeidsgiver enn det som var tilfellet tidligere. Det igjen kan bidra til et større gap mellom sivilbefolkningen generelt og de som velger Forsvaret som arbeidsplass.

En annen side av forholdet mellom de stadig tjenestegjørende soldatene og det sivile samfunnet, er FFODs fire faktorer som til sammen utgjør en profesjons sjel (Forsvarsstaben, 2007, s. 157). Punkt nummer to snakker om individenes identifisering med profesjonen og den status profesjonen har i samfunnet. Dersom medlemmene av den militære profesjonen distanserer seg fra samfunnet og hva samfunnet mener om for eksempel norske soldater i internasjonale operasjoner og veteraner, vil det bli vanskelig å øke den kunnskapen soldatene mener at befolkningen trenger. En av respondentene sier at han merket et større og positivt engasjement blant sivilbefolkningen i 2010 da det var en del medieoppmerksomhet rundt Telemark bataljon, og det er med på å understøtte at større åpenhet vil øke forståelse for hva norske soldater gjør i internasjonale operasjoner.

Respondentene i denne studien tar på en måte avstand fra den norske befolkningens syn på veteraner når de sier at befolkningens inntrykk av hva en veteran er, ikke betyr noe for dem og deres yrkesstolthet. En av grunnene til det, kan være tendensen med at man i dagens samfunn i større grad enn tidligere må være forberedt på å begrunne sine valg og sin identitet (Molander & Terum, 2008, s. 324). Sett i sammenheng med soldatenes inntrykk av sivilbefolkningens manglende kunnskap om veteraner og internasjonale operasjoner, kan det virke som om soldatene synes det er krevende og ubehagelig å bli stilt til ansvar for Norges deltakelse i krigslignende situasjoner. Dette underbygges av resultater fra intervjuene der respondentene sier de ikke forteller at de er veteraner eller jobber i Forsvaret med mindre de blir spurt direkte. Samtidig legger de vekt på at de snakker med hverandre, og har et sterkt fellesskap på arbeidsplassen. Dette kan bety at den interne anerkjennelsen er mer betydningsfull for de stadig tjenestegjørende enn den eksterne anerkjennelsen som samfunnet kan bidra med. Wenger-Trayner understøtter dette når han sier at den eksterne anerkjennelsen ikke er nødvendig for at et praksisfellesskap skal eksistere (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner, 2015). Det er den sterke interne aksepten av medlemmenes ekspertise som er viktig, og det vises også gjennom intervjuene i denne studien der respondentene snakker om sitt avdelingsfellesskap.

Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste fra 2014 fokuserer i stor grad på samfunnets ansvar for anerkjennelse og ivaretagelse gjennom tverrsektorielt samarbeid (Departementene, 2014, s. 7). Denne anerkjennelsen skal

---

synliggjøres gjennom offisielle markeringer, og i veteranenes møte med det sivile hjelpeapparatet. Som sagt sier de tjenestegjørende soldatene som er intervjuet i denne studien at anerkjennelsen fra det sivile samfunnet ikke betyr noe for deres egen yrkesstolthet. Det kan på en måte vanskeliggjøre prosessen med å få det sivile samfunnet til å ta det ansvaret de er gitt av de syv statsrådene som undertegnet Oppfølgingsplanen. Hvis ikke veteranene gjennom eget engasjement viser at dette betyr noe for dem, kan det være at det stilles spørsmålstegn ved nødvendigheten av de tiltakene som er iverksatt. Dersom de yngre veteranene fra dagens utenlandsoperasjoner engasjerer seg, vil det kunne være med på å endre det bildet soldatene tror at sivilsamfunnet sitter med av veteraner. Matlary (Matlary, 2008) sier i sin artikkel om profesjonsidentitetenes betydning at en tydelig oppfatning av hva en profesjonsidentitet består av, er viktig for den enkelte profesjonsutøver, men også for samfunnet det skal utøves i. Lite kunnskap og forståelse i samfunnet for øvrig kan resultere i dårligere arbeidsvilkår for soldatene gjennom for eksempel mindre økonomiske tildelinger. Her har Forsvaret sentralt, men også den enkelte avdeling og soldat et ansvar for å synliggjøre den militære profesjonens innhold og kompleksitet.

6 Avslutning

6.1 Oppsummering og konklusjon

Denne studien ser nærmere på de tjenestegjørende soldatenes egen identitet i sammenheng med veteranidentiteten, og hvilke faktorer som spiller inn i denne vurderingen. Oppgaven er basert på kvalitativ metode, og empiri er innhentet gjennom individuelle semi-strukturerte intervjuer med personell fra Telemark bataljon. Intervjudataene er analysert i lys av relevante teoretiske perspektiv og ulike styringsdokumenter fra Forsvaret og departementene.

Med utgangspunkt i at veteraner tidligere ble fulgt opp og anerkjent mindre enn i dag, har myndighetene de siste ti årene etablert et system for å ivareta nettopp dette. Ulike styringsdokumenter regulerer hvem som har ansvar, og inkluderer både etatenes ansvar og det sivile samfunnets ansvar. I definisjonen av hvem som anses som veteraner med de rettighetene det medfører, inkluderes soldater fra tidligere internasjonale oppdrag og de som er stadig tjenestegjørende med erfaring fra internasjonale operasjoner.

Oppgaven tar utgangspunkt denne problemstillingen:

Hvordan tar soldatene imot veteranbetegnelsen som myndighetene har gitt dem?

Problemstillingen ble videre delt inn i tre perspektiver som tar for seg soldatenes vurdering av egen profesjonsidentitet, myndighetenes satsning på veteraner og soldatenes opplevelse av samfunnets legitimitet.

Det kanskje mest sentrale perspektivet i denne studien er hvordan de stadig tjenestegjørende soldatene ser på veteraner som identitet, og hvorvidt de identifiserer seg som veteraner med bakgrunn i myndighetenes definisjon. Respondentene svarer ikke entydig på spørsmålet om de selv ser seg som veteraner. Det er også vanskelig å se et mønster i hvem som svarer at de er veteraner, og hvem som svarer at de ikke klarer å identifisere seg som det. Men det interessante er å se på hvorfor de ikke er enige i om de som stadig tjenestegjørende er veteraner. For de som svarer at de ikke er veteraner er begrunnelsene sammenfallende. De vil muligens endre dette synet den dagen de slutter i Forsvaret. Samtidig svarer en av de respondentene at en tidligere kollega kan kalle seg veteran selv om han ikke faller inn under den definisjonen som myndighetene har bestemt. Det kan virke som veteran som identitet er noe som utvikler seg i takt med endringer i soldatenes liv, enten ved at de blir eldre eller at de slutter i det fellesskapet de har vært en del av daglig. Det kan også virke som at det er en sammenheng mellom det å ha vist vilje til å ofre livet sitt for landet, enten ved å ha vervet seg eller ved å ha deltatt i internasjonale operasjoner. Ser man også på det respondentene sier om at det ikke bør være en automatikk i å kunne kalle seg veteran, eller at enhver veteran er et menneske med ressurser og gode holdninger, kan man si at veteranbegrepet er noe man gjør seg fortjent til. En slik vurdering kan utfordre myndighetenes forsøk på å samle både yngre og eldre veteraner inn i den samme gruppen.

De stadig tjenestegjørende veteranene opplever å ha et ivaretakelsessystem på plass for dem, hvor ansvar er plassert og rollene er klare. Soldatene vet når de enkelte samlingene gjennomføres, og de har mye av innholdet integrert i den daglige tjenesten. Ivaretakelse og anerkjennelse er noe de får, og ikke må be om slik veteraner fra tidligere operasjoner har opplevd å måtte gjøre. Dette bidrar til at den felles forståelsen for hva man har opplevd nok

---

ikke er så sterk. På en side kan man si at oppdragene soldatene drar ut i dag er hardere og mer komplekse enn det som var tidligere, men disse soldatene har et støtteapparat rundt som er unikt i norsk veteranhistorie. Mange av de som dro ut for tyve eller tretti år siden, opplevde kanskje ikke den samme intensiteten i oppdragene ute, men opplevde å måtte kjempe desto hardere når de kom hjem uten å få oppfølging, ivaretagelse eller anerkjennelse av verken myndighetene eller samfunnet. Soldatene i denne studien kjenner seg ikke igjen i dette, noe som påvirker det kollektive handlingsgrunnlaget (Molander & Terum, 2008, s. 323), og skaper en avstand mellom veteraner med ulik bakgrunn og ulike erfaringer.

De fleste av de stadig tjenestegjørende soldatene i denne studien identifiserer seg som soldater, krigere eller offiserer. De begrunner det med at de er i aktiv tjeneste, og at tjeneste internasjonalt er en naturlig del av hverdagen. De deltar i operasjoner sammen med større eller mindre deler av bataljonen, og de fortsetter tjenesten ved den samme avdelingen når de kommer hjem. Heier stiller spørsmål ved om denne sterke soldat- og krigerkulturen vil endres dersom oppdragene internasjonalt blir færre og krigserfaringene avtar (Heier et al., 2014, s. 230). Telemark bataljon er den av Hærens avdelinger med høyest beredskap og kortest reaksjonstid. Det er sannsynlig at de vil fortsette å være en av de avdelingene som bidrar aktivt inn i Norges oppdrag internasjonalt, også fordi de har mye erfaring innenfor slik oppdragsløsning. De dagene hvor intervjuene ble gjennomført i Rena leir, viste et høyt aktivitetsnivå med øving, trening og nasjonale oppdrag. Sett i sammenheng med soldatenes behov for det interne fellesskapet og inkludering av tidligere kolleger i sosiale lag, er det nærliggende å tro at dette samholdet vil fortsette på tross av nedgang i internasjonale oppdrag.

Hvordan soldatene ser på myndighetenes veteransatsning og samfunnets syn på veteranene, er på mange måter sammenfallende. Respondentene i studien tar avstand fra hvordan veteraner fremstilles av Forsvaret og i media, og distanserer seg fra det ansvaret de eventuelt må ha for å endre det inntrykket de tror sivilbefolkningen sitter med av veteraner.

Hvis man ser alle perspektivene i denne studien under ett, kan det se ut som om myndighetens innsats innen veteranivaretagelse de siste ti årene har hatt en viss effekt ved at enkelte soldater kaller seg veteraner og er stolte av det. På en annen side viser studien at det er den interne anerkjennelsen og fellesskapet ved avdelingen som betyr mest for de stadig tjenestegjørende

---

soldatene. Behovet for å ta imot veterandefinisjonen myndighetene har satt på dem, og å være en del av et større praksisfellesskap, er ikke til stede all den tid de er en del av et aktivt og hektisk arbeidsmiljø i Telemark bataljon. Kanskje eksisterer ikke denne defineringen av veteran primært for veteranene selv, men for de som har ansvaret for å ivareta, følge opp og anerkjenne.

6.2 Styrker og svakheter ved forskningen

Denne studien har ulike styrker og svakheter som å tas i betraktning ved tolkning av funnene. Jeg har intervjuet ti soldater i en operativ avdeling. Antallet kan på en side synes lite og gi lite grunnlag for generalisering, mens det på annen side kan være tilstrekkelig for å finne årsakssammenhenger. Hensikten med intervjuene var å få innsikt i soldatenes tanker rundt veteranidentiteten generelt og hos dem som stadig tjenestegjørende spesielt. Gitt studiens formål anser jeg antall respondenter som tilfredsstillende (Ringdal, 2013).

Denne undersøkelsen har to svakheter. For det første har jeg kun intervjuet soldater fra en avdeling i Forsvaret, og denne avdelingen er en av de som er mest brukt i internasjonale operasjoner og som drar ut i lag og kompanier. Det er mulig å se for seg at jeg ved å intervju andre avdelinger i Forsvaret eller personell som reiser ut som enkeltpersonell, ville fått andre svar. Sett i sammenheng med at jeg også har intervjuet kun et lite utvalg, er det vanskelig å si at dette utvalget er representativt for andre eller større enheter. Den andre svakheten er lav ekstern validitet. Enhetene jeg har valgt ut i denne undersøkelsen er valgt på bakgrunn av et spesielt formål. En kvalitativ tilnærming er lite egnet til generalisering utover det jeg har undersøkt (Jacobsen, 2015, s. 237-238). Likevel anser jeg funnene til å være relevante med hensyn til å øke kunnskapen om stadig tjenestegjørende soldater som veteraner, og bevissthet rundt hva som påvirker identitetsdanning hos de yngre veteranene.

6.3 Veien videre

Denne studien har sett på hvordan stadig tjenestegjørende veteraner tar imot denne betegnelsen, og hvilke faktorer som kan spille inn i deres utvikling av profesjonsidentitet. Som tidligere nevnt kan det være at undersøkelser med respondenter fra andre av Forsvarets

---

avdelinger kunne gitt andre svar. Det i seg selv er en interessant vei videre i forskningen, men det er mange perspektiver innen veteranfeltet som bør være gjenstand for forskning. Selv om antall norske bidrag til internasjonale operasjoner har minsket noe etter at Norges innsats i Afghanistan ble kuttet ned, er det lite trolig at man vil slutte å produsere veteraner i årene som kommer. Studien har vist at de stadig tjenestegjørende soldatene ikke nødvendigvis identifiserer seg som veteraner eller har behov for det fellesskapet som tilbys dem sammen med andre veteraner. Med den relativt store mengden ressurser som brukes på området, bør myndighetene se nærmere på om tiltakene som er iverksatt både i Forsvaret og i de andre etatene har den ønskede effekten på alle målgrupper.

Litteraturliste

- Creswell, J. W. (2014). *Research design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (Vol. 4th edition). California: SAGE Publications.
- Departementene. (2011). *I tjeneste for Norge. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Departementene. (2014). *I tjeneste for Norge. Regjeringens oppfølgingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonal tjeneste*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Erikson, E. H. (1980). *Identity and the Life Cycle*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245. Hentet fra doi:10.1177/1077800405284363
- Forsvaret. (2014). *Reglement for oppfølging av personell fra internasjonale operasjoner*. Forsvarsdepartementet. (2008-2009). *Fra vernepliktig til veteran. Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner*. (Meld. St. Nr.34). Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktriner*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Gjeseth, G. (2012). *Norsk veteranpolitikk etter 1945. Noen hovedtrekk i utviklingen*. (3). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/99791/1/OF_3_2012_net.pdf.
- Heier, T., Kjølberg, A., & Rønnfeldt, C. F. (Red.). (2014). *Norge i internasjonale operasjoner. Militærmakt mellom idealer og realpolitikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- IMPS. (2016). *UNIFIL-undersøkelsen 2016. En etterundersøkelse av norsk personell som tjenestegjorde i Libanon i årene 1978-1998*. Forsvarets sanitet Hentet fra https://forsvaret.no/aktuelt/_ForsvaretDocuments/UNIFIL-undersokelsen_2016.pdf.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- KPS. (2012). *Afghanistan-undersøkelsen 2012. En undersøkelse av psykisk helse hos norsk militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan 2001-2011*. Forsvarets sanitet Hentet fra https://forsvaret.no/tjeneste/_ForsvaretDocuments/Afghanistanunders%C3%B8kelsen_2012.pdf.
- Matlary, J. H. (2008). Profesjonsidentitetens betydning. *Tidsskriftet Den norske legeforening*, 128(10), 1256. Hentet fra <http://tidsskriftet.no/sites/default/files/pdf2008--1256.pdf>
- Molander, A., & Terum, L. I. (Red.). (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Poulsen, N. B. (2009). Veteran-begrepet og veteranens samfundsmæssige rolle gennem tiderne. *Militært tidsskrift*, 138(1), 83-97. Hentet fra http://www.krigsvidenskab.dk/sites/default/files/militaert_tidsskrift_138.aargang_nr.1_2009.pdf
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vaage, S. (Red.). (1998). *Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet. George Herbert Mead i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Wenger, E. (2004). *Praksisfællesskaber*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Wenger-Trayner, E., & Wenger-Trayner, B. (2015). Communities of practice. A brief introduction. Hentet fra <http://wenger-trayner.com/wp-content/uploads/2015/04/07-Brief-introduction-to-communities-of-practice.pdf>

Vedlegg A: Forespørsel om deltakelse og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Veteranidentitet”

Bakgrunn og formål

Siden 2006 har det vært økende fokus og innsats på å ivareta de veteranene som har deltatt i internasjonale operasjoner. Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av veteraner ”I tjeneste for Norge” fra 2011 beskrev mange ulike tiltak som skulle sikre en bedre veteranivaretagelse. Handlingsplanen ble underskrevet av seks departement, for å gjøre ivaretagelsen helhetlig og for å ivareta samfunnsansvaret som også ligger der. Siden kom Regjeringen med en oppfølgingsplan, for å se på ytterligere hensiktsmessige tiltak. Veteranbegrepet har fått større oppmerksomhet gjennom disse planene og spesifikke tiltak, men også gjennom målrettet bruk av media gjerne knyttet opp mot for eksempel frigjørings- og veterandagen 8.mai. På tross av økt fokus og iverksetting av anerkjennende tiltak både i Forsvaret og i det sivile samfunnet, er det veteraner som ikke identifiserer seg med begrepet og som ikke ønsker å se på seg selv som veteran.

Formålet med studien er å undersøke hvordan stadig tjenestegjørende personell med erfaring fra internasjonale operasjoner ser på betegnelsen veteraner, og hvorvidt de ser på seg selv som veteraner.

Prosjektet gjennomføres som en masterstudie ved Forsvarets høgskole.

Utvalget gjøres på bakgrunn av studiens avgrensning opp mot yngre og stadig tjenestegjørende personell. Telemark bataljon er valgt på bakgrunn av avdelingens hyppige deltakelse i internasjonale operasjoner.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Innhenting av data vil skje gjennom personlige intervjuer, som vil bli registrert gjennom notater og lydopptak.

Spørsmålene vil omhandle den satsningen myndighetene har gjort innen veteranivaretagelse og –anerkjennelse de siste ti årene, og hvordan personellet opplever dette. Det er hver enkeltes mening rundt temaet som er det viktige, og ikke de personlige dataene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og anonymisert i masteroppgaven. Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til personopplysninger. Notater, lydopptak og transkribert materiale fra intervjuene vil bli oppbevart atskilt fra andre data og låst inne når det ikke er i bruk.

Publikasjonen vil ikke inneholde navn eller andre personopplysninger, men det kan være nødvendig å oppgi stilling/rolle.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 28.11.2017. Personopplysninger og lydopptak vil da bli makulert og slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med student Monica Ramsrud på telefon 99208534 eller førsteamanuensis og veileder Hanne E. Røislien på telefon 95792828.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg B: Intervjuguide

Intervjuguide/temaliste – Monica Merethe Ramsrud, Forsvarets høgskole

- Fase 1**   **1. Uformell prat (5 min)**
- 2. Informasjon om prosjektet**
- si litt om tema for samtalen, bakgrunn og formål med masterprosjektet
  - forklare hva intervjuet skal brukes til, og at intervjuene vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert i masterbesvarelsen (informasjonsskriv)
  - spør om noe er uklart, og om respondenten har noen spørsmål
  - informere om opptak og sørge for samtykke til opptak (infoskriv undertegnes)
  - starte opptak
- Fase 2**   **3. Overgangsspørsmål (10 min)**
- Spørsmål som omhandler den aktuelle stillingen respondenten innehar, som hvor lenge han/hun har sittet i stillingen/denne avdelingen og hvilke arbeidsoppgaver vedkommende har
  - I hvilken grad er tjeneste i internasjonale operasjoner en selvsagt del av jobben din i Telemark bataljon?
  - Er respondenten kjent med noen av de tiltakene som er satt i verk for å øke ivaretagelsen og anerkjennelsen av veteraner i løpet av de siste ti år?
  - Har respondenten deltatt på noen av disse tiltakene?
  - Hvilke tanker gjør respondenten seg rundt det opplegget som nå gjennomføres før, under og etter en deployering?
  - Evnt oppfølgingsspørsmål
- Fase 3**   **4. Nøkkelspørsmål (30-45 min)**
- Spørsmål som går direkte på prosjektets tema - hvordan mottas betegnelsen veteraner hos de stadig tjenestegjørende?
  - Hva er en veteran/hvem er veteranen?
  - Mener du det har vært en endring i innholdet i veteranbegrepet gjennom de siste ti årene?
  - Hva betegner du deg selv som?
  - Hvorfor akkurat det?
  - Hvorfor ikke veteran/kriger/soldat?
  - Hva kaller du de som deltok under andre verdenskrig?
  - Hva med de som var i Libanon?
  - Hva kaller du dine kolleger?
  - Hvilke faktorer mener du spiller inn i hva du velger å kalle deg? For eks alder, fortsatt tjeneste, stillingen din, stillingens krav om internasjonal tjeneste...
  - Hva tror du må til for at du skal kunne kalle deg veteran?
  - Hvordan tror du det sivile samfunnet ser på veteraner?
  - Hva tror du påvirker hvordan det sivile samfunnet ser på veteraner?
  - oppfølgingsspørsmål, eventuelle uklarheter
- Fase 4**   **5. Oppsummering (5-10 min)**

-
- oppsummere funn
  - har jeg forstått deg riktig?
  - er det noe du vil legge til?
  - avslutte opptak
  - takk for intervjuet

Vedlegg C: Godkjenning fra NSD

Hanne Eggen Røislien
Forsvarets stabsskole Forsvarets Høgskole
Postboks 800, Postmottak
2617 LILLEHAMMER

Vår dato: 12.06.2017

Vår ref: 54379 / 3 / IJJ

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.05.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

54379	<i>Forsvarets veteransatsning fra 2006 til 2016: Har Forsvarets arbeid og iverksetting av ulike tiltak bidratt til en (positiv) endring av veteranbegrepet?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Forsvarets høgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Hanne Eggen Røislien</i>
Student	<i>Monica Merethe Ramsrud</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 28.11.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Ida Jansen Jondahl

Kontaktperson: Ida Jansen Jondahl tlf: 55 58 30 19

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.